ATEITIS

DIEVO TARNAS
ARKIVYSKUPAS JURGIS MATULAITIS

BALANDIS — APRIL 1987 VOL. LXXVII No. 2

ATEITIS

KATALIKIŠKOS-LIETUVIŠKOS ORIENTACIJOS ŽURNALAS

BALANDIS — APRIL 1987

VOL. LXXVII No. 2

Gyvenk už tėvynę
Kalifornius 1

Pamokslas garbingojo Dievo tarno arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus mirties metines minint 2

A. A. Rožė Kriaučiūnienė — Ateities mecenatė 8

Poetas, įsiklausęs savo tautos plakimo
Ig. Mediukas 8

Tikrais vardais
Bernardas Brazdžionis 11

Vaizdai
Indrė Čuplinskaitė 17

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika Šv. Rašto šviesoje
Nida Misiulytė 19

Partizanai
Žara Girniūtė 25

Los Angeles ateitininkai
Gailė Ona 26

Detroito ateitininkai
Aldis Kriaučiūnas 27

Toronto ateitininkai
Liana Šipelytė 28

Nuotraukos: V. Maželis: 10; R. Nelsas: 27; G. Kriaučiūnienė: 26; L. Daukša 26.

ADMINISTRATORIUS: Juozas Polikaitis, 7235 South Sacramento Ave., Chicago, IL 60629, USA. Tel.: (312) 434-2243.

Spaudos darbus atlika Draugo spaustuvė Chicagoje. Leidžia Ateitininkų Federacija. Prenumerata metams JAV ir Kanadoje — 12.00 dol.; garbės prenumerata — 20 dol., susipažinimui 9.00 dol.; kituose kraštuose — 9.00 dol., išskyrus Pietų Ameriką (7.00 dol.).

ATEITIS (USPS 035-440) — a magazine published bimonthly, by the Lithuanian Roman Catholic Federation Ateitis, Inc. Business address: 7235 S. Sacramento Ave., Chicago, IL 60629 USA. Yearly subscription in the US and Canada $12.00. Single copy $2.00. Second class postage paid at Chicago, Illinois.

© 1987 by the Lithuanian Roman Catholic Federation Ateitis. All rights reserved.

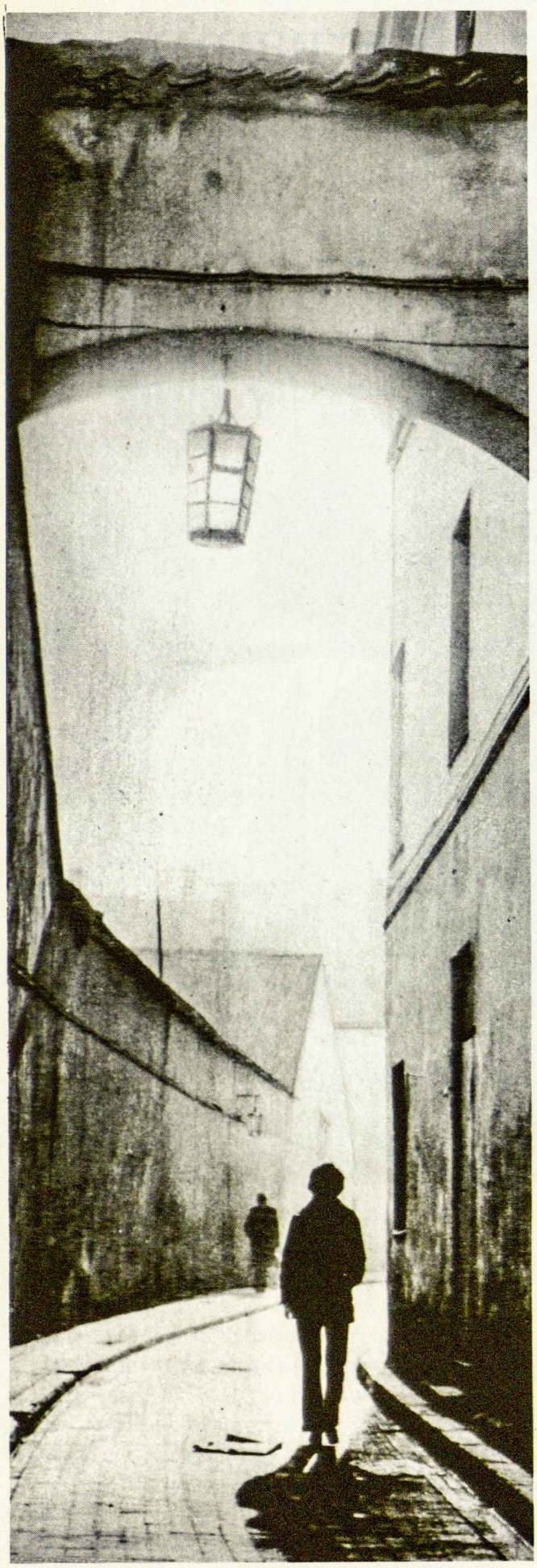

Gyvenk už tėvynę

Gyvenk už Tėvynę
Per savo tėvus
Per savo Tautą
Per savo Istoriją
Rasi save

Gyveni Tėvynei — gyveni sau
Kovok už Tėvynę, ... už savo žmones
Gyvendamas sau
Gyvensi Tėvynei

Mylėk savo Tautą
Gyvenk už Tėvynę
Tavo gyvenimas — tai Lietuva

* * *

Krito jis ant kelių
Nusilpęs nuo ilgos kelionės
— Kurgi tu? —
Karštai šaukė jis.
— Aš tavęs ieškojęs taip ilgai ...
Neradęs! —
— Sakyk, o Lietuva,
Kur esi? —
O tas ant kryžiaus atsiliepė,
— Čia! Žiūrėk! Aš čia! Čia Lietuva! —
O jis, apsisukdamas, negirdėjo ...

Kalifornius

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO BIBLIOTEKA

1985 sausio 26 Marijampolėje

Prie D.T. Ark. Jurgio Matulaičio sarkofago 1977 m. sausio 27 d. Marijampolėje Vysk. Vincas Sladkevičius ir Vysk. Liudas Povilonis 50 metų mirties sukaktį minint.

Pamokslas

Garbingojo Dievo Tarno Arkivyskupo Jurgio Matulevičiaus Mirties Metines Minint.

Brangieji — broliai ir sesės!

Garbingojo Dievo tarno arkivyskupo Jurgio Matulaičio-Matulevičiaus mirties metinių minėjimas jau pradeda virsti nauja prasminga mūsų tradicija. Vis iš naujo susirenkame prie jo kapo pasisemti jo dvasios, naujos energijos, šviesos ir ugnies, kad pajėgtume ir šiais nelengvais laikais jo pavyzdžiu uoliai tarnauti Kristui ir Bažnyčiai.

Mūsų tauta turėjo daug žymių karo vadų. Pirmasis Lietuvos karalius Mindaugas atmušė grėsmingą totorių ordų veržimąsi į Europą, Gediminas su Algirdu aptramdė Maskvos kunigaikščius, Vytautas ties Žalgiriu sutriuškino kryžiuočių galybę.

Tačiau šie ginklo jėgos laimėjimai liko tik senos garbingos tautos istorijos faktai. Jais galima pasididžiuoti, bet šiandien jie nesugeba mūsų pakelti kilnesniam gyvenimui.

Tačiau tarp mūsų tautiečių mes nedaug matome pagerbtų dvasios milžinų — šventųjų. Tiesa, turime šventąjį Kazimierą, palaimintąjį Mykolą Giedraitį, iš senovės Lietuvos kunigaikščių kilusią šventąją Praksedą. Bet nereiškia, kad dorinė mūsų tautos kultūra amžių amžiais būtų buvusi žema. Reikia manyti, kad mes turime daugybę nekanonizuotų šventųjų: geručių kaimo mamyčių, maldingų tėvelių, kilnių mergaičių, paaukojusių savo gyvybę už sielos tyrumą, daugybę naujųjų laikų kankinių, žuvusių už Dievą ir Tėvynę.

Tačiau šiandien mūsų religinei dvasiai ir doriniam gyvenimui atgaivinti reikia naujų, mūsų laikų dvasios didvyrių, kurie savo mokslu ir kilniu pavyzdžiu pažadintų naujam dvasinio gyvenimo suklestėjimui, nes kai kuriuos mūsų brolius bei seses pradeda apimti nusiminimas dėl taip smarkiai plintančio blogio Vakaruose ir Rytuose.

Esant tokiai padėčiai, išryškėja garbingojo Dievo tarno arkivyskupo Jurgio asmens ir veiklos svarba. Palyginti trumpas jo gyvenimas buvo reikšmingas visai Bažnyčiai, ypač Lietuvai ir jos Bažnyčiai. Šviesus jo vardas liks Lietuvos ir jos Bažnyčios istorijoje.

1.) Lietuvos bažnytinės provincijos įkūrėjas (1926 m.), sudaręs konkordatą su Šventuoju sostu,

2.) socialinio teisingumo ir iš jo išplaukiančios žemės reformos kūrėjas;

3.) vienuolinio gyvenimo atgaivintojas ir puoselėtojas;

4.) dvasinio tautos gyvenimo mokytojas, ugdytojas ir gyvas pavyzdys, pasiekęs šventumo aukštumas.

Šį kartą vėl iš naujo norėčiau iškelti vieną kitą jam charakteringą mintį apie garbingąjį Dievo tarną Jurgį kaip *mūsų laikų naujos dvasios kultūros srovių kūrėją, vidinio lietuvių tautos gyvenimo ugdytoją.* Tai ypač aktualu žmonijos sumedžiagėjimo, dorinio nuosmūkio laikais, kad sprendžiama mūsų Bažnyčios ir tautos išsilaikymo problema — būt ar žūt.

Žmogus sukurtas panašus į Dievą, iš prigimties yra linkęs kurti, vykdydamas jam Dievo skirtą uždavinį — apvaldyti medžiagą, pasaulį... Kur tik užtinkami žmogaus pėdsakai, užtinkami jo kūrybos vaisiai, pradedant akmens kirveliu ir baigiant atomo skaldymu, kosminėmis raketomis.

Šiais laikais padarytas didelis šuolis mokslo ir technikos srityse. Tačiau pastebimas visuotinis atsilikimas *sielos kultūroje.* O siela yra visos kultūros siela, gaivintoja. Be jos neįmanoma tikra žmogaus laimė, nes ji glūdi ne tame, ką jis turi, o koks jis yra.

Įžvalgus, žvalus Arkivyskupo Jurgio protas Šventosios Dvasios veikiamas, suprato, kur turi krypti jo mintys ir pastangos, sprendžiant Bažnyčios ir Tėvynės likimą. Jis gerai suprato, kad žmonijos ir tautos laimė, pažanga yra ne medžiaginių gėrybių kaupime, o giliau, švento vidinio gyvenimo ugdyme. Kun. Gaidimavičius savo veikale „Milžinai, didvyriai, šventieji" (210-211 psl.) taip sako:

Jis gerai suprato, kad žmonijos ir tautos laimė, pažanga yra ne medžiaginių gėrybių kaupime, o giliau švento vidinio gyvenimo ugdyme

„Žmogiškosios tikrovės perkeitimas bei atnaujinimas tegalimas Dievo dvasia. Visos kitos pastangos, net ir milžiniškos, tėra didelis žingsnis iš kelio. Ten, kur nėra esminio, iš vidaus žiedžiančio prado, kurio dėka gali būti statomas naujas gyvenimas, suprantama, joks tikras perkeitimas nėra galimas...

Tačiau visa eilė sąjūdžių yra bandę perkeisti net visą mūsų gyvenimo tikrovę, remdamiesi ne perkeičiančia meile, o brutalia jėga — raumenimis ir technika. Jie teigia, kad buitis apsprendžia sąmonę. Užtat jie ir kreipiasi į darbininkus ir technikos specialistus. Remiasi jais, nes tiki, kad juose glūdi pagrindinis perkeitimo ratas, kurio sukimasis gali perkeisti ištisas mases. Ne askezė, ne malonė, o brutalus veiksmas esmiškai perkeičia žmogų. Tikrovę perkeičiantis sukimasis turi būti toks smar-

Mes matome raumenų ir mašinų pažanga, bet nuo to gyvenamoji tikrovė ne kiek netaurėja, net priešingai—barbarėja.

kus, kad pajėgtų pagauti didžiausias mases. Tam reikia nuolat stiprinti raumenis, plėsti techniką, pramoninti kraštą. Šitokiu keliu ir ritmu ateisiąs laikas, kai masiškai išnirs nauji žmonės ir apsigyvens jau perkeistoje tikrovėje".

Mes matome raumenų ir mašinų pažangą, bet nuo to gyvenamoji tikrovė nė kiek netaurėja, net priešingai — barbarėja. Juo didesnė vienašalė šios rūšies pažanga, juo žiauresnė, kaip liudija gyvenimo tikrovė, — darosi barbarija.

„Žmogiškajai tikrovei perkeisti reikia vertybių, didesnių ir *pajėgesnių už patį žmogų,* t.y. tokių, kurios jį ir jo tikrovę iškeltų naujam buvimui. Tokios vertybės ateina iš antgamtinės tikrovės.. Todėl žmogiškajai tikrovei perkeisti pašaukti ne raumenys, ne armijos, o Kristus, *šventieji* Jo mokiniai ir visi pasinešę jų keliu, t.y. krikščionys. Jie ateina ne su griaunančia, o kuriančia jėga, jie ateina perkeisti gyvenimo pirma patys savyje jį perkeitę. Juose yra gyva nauja tikrovė, vidiniu dinamizmu pajėgi pasiekti pačias žmogiškojo gyvenimo šaknis" (pgl. Gaidamavičiaus „Milžinai, didvyriai, šventieji", 212-213 psl.).

Šią problemą giliai suprato garbingasis Dievo tarnas. Savo veikale „Marijonų vienuolijos vedamoji mintis ir dvasia" jis sako: „Teesie kiekvienas įsitikinęs, kad tik tada geriausiai patarnaus visai žmonijai ir visuomenei, kurioje gyvena, jei jis pats, būdamas Kristaus dvasios, kiek galėdamas darbuosis, kad visi pažintų Kristų, kad su Kristumi būtų viskas atnaujinta, kad visur būtų įneštas Kristus, kad viskas būtų Kristaus dvasios gaivinama. Nes tautoms, giminėms ir visai žmonijos kultūrai svarbūs šie Šventojo Rašto žodžiai: „Nėra išgelbėjimo kame kitame, kaip tiktai Jėzuje Kristuje, mūsų Viešpatyje". (Apd 4,12). Todėl visi tegul pirma Dievo karalystės ir Jo teisybės, o visa tai bus jums pridėta" (Mt 6,33).

Garbingasis Dievo tarnas yra naujųjų laikų gilaus vidinio gyvenimo ir moderniosios asketikos kūrėjas. Jis nori ne atsiriboti nuo pasaulio, o jį pakeisti Kristaus dvasia. Pasaulio jis neniekina, tik siekia ant žmogiškumo pagrindų statyti dieviškąjį gyvenimą. Jam svetimas fanatizmas.

Dabartiniu metu krikščioniškąjai bendruomenei yra du pavojai: 1) ieškoti šventumo tiktai tyruose, 2) užmiršti tyrų reikalingumą šventumui, pavojus uždaryti didvyriškumą vien tik vidinio gyvenimo ir privatinių dorybių vienuolyne, užuot jį skleidus pasaulyje, ir pavojus materialistiškai suprasti didvyriškumą, besireiškiantį socialiniame gyvenime, ir jį perkeičiantį tik išoriškai, nes tai reikštų jį iškraipyti ir išsklaidyti.

Arkivyskupas Jurgis savo raštuose, pamoksluose, rekolekcijose labai mėgo liesti klausimus apie vidinio gyvenimo šventumą, jo reikalingumą. Kartais jis buvo sunkiai suprantamas eilinių tikinčiųjų. Kodėl jis tą klausimą nuolat keldavo? Lūpos kalba iš širdies gausumo. Kas jam labiausiai rūpėjo, ko daugiausia buvo susitelkę jo širdies gelmėse, apie tai sukosi jo mintis, apie tai liejosi žodžiai iš jo lūpų.

Jo šventumas nebuvo atitrūkęs nuo šių laikų gyvenimo.

Jis gerai suprato ir kitiems nurodė, kad siekiant gyventi antgamtinį gyvenimą, reikia vertinti prigimtinį. Savo dvasios vaikams jis nurodo: „Siekdami tobulybės, tegul taip stengiasi savyje plėsti ir ugdyti antgamtinį pradą, kad tobulindamiesi neapleistų ir prigimtinio prado, tebūna tiesios širdies, dori, mylintys tiesą ir teisingumą, tegul paiso, kaip išplėsti ir išlavinti savo gabumus, kad išmoktų tinkamai elgtis su žmonėmis" (Instrukcijos ir nurodymai, 411 psl.).

Gerai suprasdamas, kas gali ugdyti ir skleisti gilų vidinį gyvenimą, jis ypatingą dėmesį kreipė

1) į vienuolinio gyvenimo atnaujinimą,
2) dvasininkų dvasinio gyvenimo gilinimą,
3) pasauliečių dvasinio gyvenimo ugdymą ir skleidimą.

Kaip liudija Bažnyčios istorija, nuo seniausių laikų vienuolijos buvo dvasinio gyvenimo gaivintojos ir ugdytojos. Senovės laikais benediktinai, viduramžiais domininkonai ir pranciškonai, naujųjų amžių pradžioje jėzuitai, o vėliau daug kitokių vyrų ir moterų vienuolijų Bažnyčiai davė daugybę šventųjų, dvasinių knygų autorių, gilios dvasios pamokslininkų, rekolekcijų vedėjų. Jie sukėlė galingas dvasinio atgimimo bangas.

Siekdamas lietuvių tautoje pagilinti dvasinį gyvenimą, jis rūpinosi atgaivinti marijonų vienuoliją nauja dvasia, steigti Nekaltai pradėtosios Švč. Marijos vargdienių seserų ir baltarusių eucharistiečių vienuolijas, domėjosi kitų vienuolijų dvasiniu gyvenimu ir parašė savo dvasios sūnums ir dukterims šių dienų dvasiniam gyvenimui atitinkamų nurodymų. Didelė jų dalis pakartota II Vatikano dokumentuose.

Jis įspėja saugotis ydų, kurios ir šiais laikais labai kenkia Lietuvos Bažnyčiai „...tegul saugojasi nesveiko kritiškumo dvasios ir neišmintingo sekiojimo naujybėmis, bet žiūrėdami didesnės Dievo garbės, tegul su gy-

vu tikru ir nuolankiu tikėjimu, vartoja tų priemonių, kurios šventųjų vyrų pagirtos, Bažnyčios priimtos ir Vyresniųjų paduotos". (Instr. 35 nr).

„Tegul būna tikri, kad ne tiek smarkiai kritikuodami kitus ir jų darbus, pelnys ką Kristui, kiek duodami tikrą krikščioniško ir vienuoliško pagal šv. Evangeliją gyvenimo pavyzdį, rodydami visiems didžiausią meilę... išklydusiems iš tikėjimo, nupuolusiems" (instr. 50).

„...tegul saugojasi kištis į politinius ir tautinius ginčus, tegul rūpinasi būti visur geri ir naudingi darbininkai Bažnyčiai, tegul verčiau stengiasi teigiamu būdu iš širdies darbuotis, padėti žmonėms visur ir visada, kur galima, įnešti Kristaus taiką" (instr. 25).

Dvasininkija. Tautos dvasinio gyvenimo vadovė ir ugdytoja yra jos dvasininkija, ypač dirbanti parapijose, turinti tiesioginį ryšį su tikinčiaisiais. Garbingasis Dievo tarnas ir kaip rekolekcijų vedėjas, ir kaip vyskupas bei dvasinio turinio straipsnių rašytojas siekė pakelti dvasininkijos dorinio gyvenimo lygį. Jau seniai sakoma: koks klebonas, tokia ir parapija. Jis skatina palaikyti kuo glaudžiausią ryšį su Šventuoju Tėvu ir vietos vyskupais, jaustis jų tarnais, atliekant įvairias pareigas, darbus ir paslaugas, ypač žemesnes, sunkesnes ir pavojingesnes, bet dėl to naudingesnes sieloms ir Bažnyčiai.

Jis suprato, kad geriausi apaštalai yra gilios dvasios kunigai. Buvo girdėjęs iš patyrusio jėzuitų generolo Ledochovskio, kad giliausios įtakos tikintiesiems turi gilios dvasios kunigai. Tokių jis stengėsi išugdyti. Tokie labiausiai reikalingi mūsų laikams. Ne bedvasiai išorinio triukšmo kėlėjai, o evangelinės meilės ir aukos skleidėjai, glaudžiausiai su Kristumi bendraujantys dvasininkai. Ne lengvapėdišku kitų smerkimu, nevengiant net šmeižtų, smukdančių kolegų dvasią, o patiems kovojant su savo silpnybėmis įgyjamas sugebėjimas suprasti ir mylėti kitų pažiūrų žmones, drąsiai ginti Bažnyčios teises ir aukotis už sielas.

Garbingasis Dievo tarnas gerai suprato katalikų pasauliečių reikšmę šių dienų žmonijos ir Bažnyčios gyvenime. Jis nurodo: „Tegul išmoksta veikti į žmones per žmones, lavinti, auklėti ir telkti į draugijas, kad su jų pagalba ir per juos galėtų gera padaryti Bažnyčiai ir visuomenei, kur kunigai sunkiai arba ir visai negali įeiti, ten Evangeliją įneštų pasauliečiai žmonės".

Tai tinka ir mums. Šiandien mums beveik neįmanoma skleistis į plotį. Mes turime sugebėti veikti *į gylį*. Su mažu visiškai Dievui atsidavusiu būriu galima daugiau nuveikti negu su pakrikusiu pulku.

Taigi gilaus dvasinio gyvenimo ugdymas yra svarbiausias mūsų laikų uždavinys.

Jei norime išlikti kaip tauta, nepaskęsti svetimųjų masėje, mes kiekvienas turime būti asmenybė, dvasios jėgos semtis iš to šaltinio, kurio negali užtvenkti nei fizinė jėga, nei propaganda. Turime ugdyti vidinį gyvenimą visomis priemonėmis, kurias mums yra nurodęs Dievo tarnas, sekti jo pavyzdžiu.

Mes turime veikti į gylį. Su mažu visiškai Dievui atsidavusiu būriu galima daugiau nuveikti negu su pakrikusiu pulku

Garbingasis Dievo tarnas šiuo atžvilgiu mums paliko labai prasmingus visiems tinkamus nurodymus. Jis sako:

„Savęs tobulinimą tegul stato pirmoje vietoje, jo troškimą nuolatos palaiko savyje, su tokiu uolumu ir patvarumu tesiima jo siekti, lyg kad iš naujo būtų bepradedą, kad kasdien tobulybėje augtų, visomis jėgomis tesistengia panaudoti kiekvieną pasitaikiusią progą pasidaryti šventesni, niekuomet nesitenkinti tuo, kas iki šiol yra pasiekta (Konst. 162)..., gerai naudoti laiką ir Dievą karščiau mylėti... tegul rūpinasi turėti gryną sąžinę (163).

Jis nurodo ir kaip savo sąžinę nuskaidrinti, išmokti save nugalėti. „Kristus jam viską teatstoja. Jo Bažnyčiai nė kiek nesvyruodamas tepasiveda".

Mūsų tautos dvasininkija, inteligentija ir tikinčioji liaudis dėl susidėjusių istorinių aplinkybių dar nesuspėjo subrandinti savito lietuviško dvasinio vidinio gyvenimo, neskaitant atskirų žiburių — vyskupo Merkelio Giedraičio, didžiojo Žemaičių vyskupo Motiejaus Valančiaus. Nesudėtingos, kad ir gražios ir plačios, buvo mūsų kaimo religinės apraiškos. Vysk. Valančiaus laikais besiskleidžiantį religinio gyvenimo augimą, blaivumo sąjūdį prislopino liberalizmas, socializmas, diktatoriškas nacionalizmas. Lietuvos nepriklausomybės laikais daugelis tikinčiųjų tapo katalikiškų organizacijų nariais, bet nebuvo pajėgta juose išugdyti dvasinio gyvenimo. Pagaliau daugiau praktinis ateizmas ėmė plisti masėse. Dėmesio centre liko duona, butas, karjera, aistros, malonumai, alkoholis. Visa tai prisidėjo prie negirdėto dorinio tautos nuosmūkio.

Ar gali tai sukliudyti kilti aukštyn?

Gal bandysime teisintis, kad dabar laikai negeri..? O kada jie buvo geri Bažnyčios istorijoje? Ar gali būti sąlygos, neleidžiančios Dievą mylėti? Juo naktis tamsesnė, juo žvaigždės skaisčiau žiba. Juk Arkivyskupo Jurgio dorybės sužibo labiausiai tuomet, kai jis daugiausia kentėjo dirbdamas Vilniuje.

Šiose aplinkybėse ir iškyla mūsų tautos misija. Bū-

Lietuviams dvasinės bei dorovinės kultūros jėgų ugdymas yra daug svarbesnis reikalas, negu daugeliui didelį gyventojų skaičių turinčių tautų

dami tarp Rytų ir Vakarų, kur susiduria ir dialektinio, ir buržuazinio materializmo srovės, kurios, vienos Dievą ir sielą neigdamos teoriškai, kitos, paskendusios praktiniame sumedžiagėjime, ieško aukso, patogumų, sekso, narkotikų, nesugebėjome atsilaikyti. Bendra viso to išdava — nepasitenkinimas, nusivylimas, visuotinis doros smukimas, šeimų suirimas, jaunimo nusikalstamumas.

Kokia išeitis? Rūpintis dvasiniu atgimimu. Jo nevaržo jokia medžiaga nei jėga. Jau kelios Vakarų tautos, davusios nemažai mokslo, meno, tarsi išsėmė kūrybines jėgas. Reikia naujos dvasinės jėgos. Kur ją rasti? Kas gali ją sukelti?

Kaip liudija žymus istorikas Arnoldas Toynby tokiais tamsiais tautų istorijos laikais išnyra tautų pranašai. Taip buvo Izraelio istorijoje, taip yra ir mūsų laikų tautos istorijoje.

Izraelio pranašai ir Izraelio tauta suvaidino nepaprastą vaidmenį žmonijos istorijoje. Ar neatėjo laikas ir mūsų tautai pabusti iš religinio ir dvasinio apsnūdimo bei miego ir prikelti kitus?

Ar toks šių laikų mūsų tautos pranašas neturėtų būti garbingasis Dievo tarnas, jo direktyvos, jo gyvenimo pavyzdys?

Šiandien mes galime pasijusti esantys didvyrių vaikai. Mūsų uždavinys — išugdyti darnias gilaus tikėjimo ir dorovės jėgas ir skleisti jas sumedžiagėjusiame šių dienų pasaulyje.

Lietuviams dvasinės bei dorovinės kultūros jėgų ugdymas yra daug svarbesnis reikalas, negu daugeliui didelį gyventojų skaičių turinčių tautų. Mums jis tikra prasme yra *gyvybinis.* Kaip žmogus negali gyventi be maisto, taip tauta negali gyventi be savos kultūros. Svarbiausios tos kultūros sultys yra dorovinė, o šaknys — religinė kultūra. Mes turime panaudoti kiekvieną dieną, kiekvieną valandą. Pagal Leonardą Dambriūną, gyvenimas prasideda gamtoje, skleidžiasi kultūroje, atbaigiamas religija.

Mes turime pagrindo tikėti dvasine savo tautos jėga bei pajėgumu nešti dvasios atgimimą ten, kur tikėjimas labiausiai apmiręs, kur jo labiausiai ilgimasi, nusivylus ateizmo pilkumu.

Apvaizda taip lėmė, kad lietuvių tauta taptų katalikiška, viena iš energingiausių krikščionybės šakų. Tikėjimas lietuviui tapo dvasinės jo gyvybės ir energijos šaltiniu. Pirmiau buvę prisirišę prie pagoniško tikėjimo, dabar supratę krikščionybės kilnumą ir jėgą, jie persisunkė ja — ji tapo dvasios gyvybės krauju. Nors prieš 600 metų pakrikštyti, vėliau, ypač pastaraisiais laikais, tapo naujų dvasios milžinų tauta.

Krikščionybės jėga glūdi ne jos sistemoje, ne teisiniuose kodeksuose, o dvasinėje ugnyje, antgamtiniame jos prade, malonėje, pralenkiančioje žmogų. Krikščionybėje žmogaus idealas — ne debesyse kybanti tobulybė, kuria žavimasi iš tolo, o idealas realizuojamas konkrečiame gyvenime. Ir ryškus to pavyzdys yra mūsų laikų mūsų tautos švento gyvenimo asmenys, kaip garbinga-

sis Dievo tarnas arkivyskupas Jurgis Matulaitis-Matulevičius.

Jeigu krikščionybė, kaip žmogų ir pasaulį perkeičianti jėga nesireiškia visu pajėgumu, tai ne todėl, kad iš esmės būtų išsekusi, bet kad krikščionys neišdrįsta būti krikščionimis, nesiekiame dvasinio didvyriškumo.

Jei tauta pralaimi politiniame ar kariniame fronte, ji dar gali gyventi ir laukti dvasinio atgimimo. Bet pralaimėjusiai kultūriniame fronte (kaip atsitiko XVIII a. Lietuvai), jau gresia mirtis. Jos išvengti Lietuvai padėjo tautos dvasia, liaudies dorovės jėga. Jei dabar pralaimėsim sielos kultūros fronte, pralaimėsime tautos rytojų. Pagrindinis dabartinis mūsų rūpestis turi būti — kelti religinę ir dorovinę kultūrą. Tai ne prabanga, o kova už mūsų būvį.

Iš to ryškėja, kokia Dievo palaima turėti dvasinio gyvenimo didvyrių, kurie uždega ne tiek žodžiais, kiek pavyzdžiu.

Kaip svarbu, kad būtų neuždaromas teisingas kelias į dvasinio gyvenimo aukštumas ir tautos būtų uždegama juo eiti.

Mūsų tikintieji turi saugotis ne tik didžiųjų nuodėmių, ne tik atlikinėti įprastines tikinčiųjų pareigas — rytą vakarą pasimelsti, nepraleisti šventadienio šventųjų Mišių, dažniau eiti išpažinties, kovoti su alkoholizmu, keiksmais, — bet dar išmokti savo darbus aukoti kilnia intencija, visada jaustis Dievo akivaizdoje, pastoviai skaityti dvasinio turinio knygas, ypač įsimąstyti į Evangeliją, išmokti naudotis dvasiniu vadovavimu, pedagogiškai atlikti išpažintį, savo vidaus taurumu ugdyti savo šeimą ir aplinką, kilti ir kelti.

Mūsų tautoje dar glūdi sveikų, tik neišvystytų dvasinio gyvenimo jėgų. Tai tarsi prislėgta ugniakalnio lava, kuri, laikui atėjus, gali išsiveržda sudrebinti žemę savo jėga.

Yra pagrindo tikėti, kad gali išsipildyti mūsų mistiko poeto Milašiaus pranašystė, kad Lietuva ateityje suvaidins Europos dvasinio gyvenimo istorijoje panašų vaidmenį, kokį senovės laikais suvaidino Atėnai.

Ir šiandien ypač aktuali problema tinkamai įvertinti tautos doros ir dvasinio gyvenimo reikšmę Lietuvos ateičiai.

Senovės bajorija ir mūsų laikų — naujoji — inteligentijos bajorija, bent nemaža jos dalis, per daug reikšmės priskiria medžiaginei kultūrai per mažai įvertindama dvasinius nesugadintos mūsų liaudies turtus. Tą problemą sprendė Balys Sruoga „Kazimiero Sapiegos" epiloge. Sapiegos lūpomis jis smerkia savąjį per didelį medžiaginės kultūros vaidmenį, o dvasinių vertybių nevertinimą. Jo viltis — tautos atgimimas, gerosios Lietuvos inteligentijos liaudies išsaugotas.

„Per visą amžių nežvelgiau į jus,
Tarytum būtute bedvasios viksvos.
Buvau jums kurčias. Aklas jums buvau.
Statydinau pilis ant smėlio. Liūnuos
Lipdžiau tvirtovę. Laimę — pragare...
Koks siaubas praregėt žiloj senatvėj,
Kad visa, kam vargai, ką vargdams kūrei —
Beprasmiai klaikūs monai! Tuštuma!

Vienuos bajoruos žmogų temačiau.
Pro juos žiūrėjau į laukus tėvynės,
Kardais jų laimę Lietuvos keliau.
Jie buvo putos ąsoty medaus,
Išplerusios, tuščiavidurės, karčios,
Kurios ukšnodamas užstoja sultis,
Kurias nupūsdamas sieki saldybės.
Jie buvo putos bėgančioj srovėj,
Susiurbiančios pūslėn šiukšles paviršiaus,
Uždengiančios skaistybę gilmenų,
Kur žydrasai atsimuša dangus.

• • •

Ne, ne. Bajorų mirė Lietuva,
Ne mūsų. Ji, žiemos iškentus šaltį,
Dainuojančiu pavasariu suūš.
Išmetus iš krantų putas šiukšlėtas,
Iš gilmenų sugaus gyvybė tokia,
Kad jos aidais dundės Uralo girios,
Karpatų skiauterės ir Elbės šlaitai!
Į Lietuvą žiemojančią einu.
Prie kryžkelio stovėsiu smutkeliu,
Milžinkapiuos varpais nakčia skambėsiu,
Kad speiguose po stora miline
Neliautų plakus Lietuvos širdis".

Balys Sruoga

Kad tai įvyktų, tepaveikia mus kilnios Garbingojo Dievo tarno Arkivyskupo mintys, teuždega šventas jo pavyzdys, jo žodžiai „Rikiuokitės ir aukokitės" tarnauti Kristui ir Bažnyčiai per Mariją.

Aušra naujos gadynės teka,
nušvis ir saulės spinduliai, —
juk nujautimas širdžiai šneka
taip aiškiai, linksmai ir saldžiai.
Numesk, Tėvyne, rūbą seną,
kurį užvilko svetimi!
Jį meilės karštis tekūrena
Tėvynės meilės uginimi.

Maironis

Tamsoj uždusime. Bet ne! Nežūsime!
Tavy vėl būsime
gyvi, gyvi.

Bernardas Brazdžionis

Drąsiai, aukštai
pakils balsai.
Išauš kita gadynė.
Užgims darbai,
Nušvis laikai,
Atgims jauna Tėvynė!

Maironis

A.A. Rožė Kriaučiūnienė
1905 – 1986

Šio *Ateities* numerio mecenatė yra a.a. Rožė Kriaučiūnienė, dalį savo kuklaus palikimo paskyrusi Ateitininkų federacijai, Dainavos jaunimo stovyklai ir Lietuvių fondui.

Gimė Aukštaitijoje – Debeikiuose prie Anykščių. Gimnaziją lankė Panevėžyje, kur taip pat baigė mokytojų seminariją. Pradžioje buvo pradžios mokyklos mokytoja ir vedėja Gustonių kaime. Ištekėjus už mokytojo Mykolo Kriaučiūno, jam perleido ir mokyklos vedėjo pareigas, pati pasilikdama mokytojauti ir auginti šeimą. Karo sūkuriuose liko atskirta nuo vyro ir su trim mažamečiais vaikais atsidūrė Vokietijoje. Po karo apsigyveno Rebdorfo stovykloje, kur vėl vadovavo pradžios mokyklai.

1950 metais atyvko Amerikon – Čikagon. Čia ėjo fabrikan bei dirbo kitus paprastus darbus, kad išlaikius šeimą. Tuo pačiu aktyviai įsijungė lietuviškon veiklon, kurioje dirbo iki paskutinės gyvenimo dienos. Mokytojavo lietuviškoje mokykloje, rinko aukas BALFui, šelpė savus ir svetimus Lietuvoje ir Lenkijoje. Priklausė Lietuvių fondui, Moterų federacijai, Lietuvių katalikų susivienijimui, Lietuvių katalikų kronikos rėmėjams, dar nuo gimnazijos laikų – ateitininkams. Mėgo knygą, lietuvišką žodį ir spaudą, labdaros veiklą ir jaunimą. Daug jos auklėtinių rikiuojasi ateitininkų ir *Ateities* skaitytojų eilėse, tęsdami jos pradėtą darbą.

Ig. Medziukas

Poetas, įsiklausęs savo tautos plakimo...

Bernardo Brazdžionio 80 metų sukaktis

Poetas Bernardas Brazdžionis, kuriam neseniai sukako 80 metų amžiaus, gimė 1907 m. vasario 2 d. Stebeikėlių kaime, Pumpėnų valsčiuje, Biržų apskrityje, mažažemių tėvų šeimoje. Jo tėvai su būsimu poetu, dar kūdikiu, emigravo į JAV, bet po kelerių metų, I pasaulinio karo išvakarėse, grįžo į Lietuvą. Karo nualintam krašte gyvenimas buvo sunkus. Tėvas, tikėdamasis geresnio uždarbio svetur, išvyko į Pietų Ameriką. Poetas apie savo jaunystę autobiografiniam eilėrašty sako:

Išėjo tėvas Argentinon.
Sesuo Brazilijon. Tikrai? Kad būtų netikrai!
Atrašo kartais laišką. Tuščią taip. Be dolerių.
Tėvelis skaldo akmenis; sesulė kukurūzus raško;
gyvena, sakosi, gerai.

Bernardas baigė gimnaziją Biržuose, o Vytauto Didžiojo universitete Kaune lietuvių kalbą ir literatūrą. Reikia stebėtis, kad jaunas poetas dėl savo socialinės padėties ir iš jos išplaukiančių nelengvų materialinių sąlygų nepasuko kairėn, kaip ne vienas jo vienaamžių, bet įsijungė į ateitininkų sąjūdį, įstodamas į studentų ateitininkų „Šatrijos" meno draugovę ir visą gyvenimą iš savo ideologinio kelio vėžių neiškrypo.

Bernardo Brazdžionio literatūrinio darbo laukas

Jo literatūrinio darbo laukas – labai platus. Bernardas Brazdžionis yra vaikų poezijos kūrėjas Vytės Nemunėlio vardu, išleidęs bene 17 knygelių. Jis literatūros kritikas, paskelbęs daug recenzijų periodiniuose leidiniuose; keleto periodinių leidinių redaktorius Lietuvoje ir Amerikoje. Ilgiausiai „Lietuvių Dienų" mėnesinio žurnalo. Jis taip pat redagavęs antologijas, almanachus, metraščius. Bet svarbiausia kūrybos versmė yra jo lyrinė poezija, kuria jis nusipelnė nemirtingą vardą.

Jau stodamas į universitetą, Brazdžionis buvo pagarsėjęs poetas. 1933 metais išleidus rinkinį „Krintančios žvaigždės", jo lyrika suskambėjusi nepaprastu originalumu, ir tai buvo įrodymas, kad poetas turįs neabejotiną talentą.

Sakoma, kad kūrybos aukštumas pasiekęs rinkiniu „Ženklai ir stebuklai", išleistu 1936 m., už kurį buvo

pažymėtas „Sakalo" leidyklos premija. Po trijų metų buvo išleistas rinkinys „Kunigaikščių miestas", už kurį buvo paskirta Valstybinė premija. Tada jis atsistojo greta kitų didžiųjų mūsų poetų.

Kai kas mėgina Bernardą Brazdžionį lyginti su Maironiu ar net nori pavadinti antruoju Maironiu. Panašumo yra. Patriotinė tematika, religiniai motyvai. Maironis skleidė tautinį susipratimą, kai Lietuva buvo pavergta caristinės Rusijos. Brazdžionio poezija tėvynėje ir išeivijoje — atsparos taškas raudonosios okupacijos metu. Brazdžionis — kilnaus žmoniškumo, tėvynės meilės šauklys. Literatūros kritikas Vlado Kulboko nuomone, religine plotme Brazdžionis pralenkia Maironį, Vaitkų, Baltrušaitį. Kaip Maironio, taip ir Brazdžionio kūryba kompozitorių apvelkama muzikine forma ir pritaikytos melodijos atliekamos chorų ir solistų. Bet Brazdžionio poezija originali ir individuali; jis negali būti duplikuojamas ar identifikuojamas su jokiu kitu poetu.

Dar Maironiui gyvam esant, kritikai jį negailestingai puolė. „Maironis nemato aukščiau Šatrijos kalno", — rašė A. Jakštas-Dambrauskas. Paparonis (Antanas Šmulkštys), norėdamas parodyti, kad poetas kūrybiškai išsisėmęs, išdrįso Maironį pašiepti, sakydamas: „Labanakišsireikšti apie Brazdžionio kūrybą, neįmant dėmesin kritiškų atsiliepimų jo jaunystėje. Jis dar ir dabar ne tik sugeba gražiai sukurti, bet ir savo kūrinius gyvu žodžiu įdomiai perteikti klausytojams. Bernardas Brazdžionis, sulaukęs ir aštuoniasdešimties, šiemet buvo premijuotas už savo naujausią kūrybą, kai praėjus 80 metų nuo Maironio gimimo, jo kūnas jau 10 metų ilsėjosi Kauno bazilikos šventoriuje.

Poeto sukaktys ir pagerbimas

Pažymint Bernardo Brazdžionio 60 metų sukaktį, kilo mintis, kad jis geriausiai bus pagerbtas išleidžiant jo poetinės kūrybos rinktinę. Po trejų metų iš spaudos išėjo „Poezijos pilnatis". Pagerbiant poetą, sulaukusį 75 metų amžiaus, Los Angeles ateitininkai sendraugiai pasiryžo išleisti parašytų vaikams Vytės Nemunėlio vardu eilėraščių rinkinį. Ir taip 1984 m. gimė „Mažųjų dienos".

Šiemet atžymint poeto 80 metų sukaktį, Los Angeles organizacijų atstovai sudarė rengimo komitetą, kuriam vadovavo LB Vakarų apygardos pirmininkė Angelė Nelsienė. Atsižvelgiant į Brazdžionio didelį įnašą į lietuvių poeziją ir imant dėmesin neseniai paskirtą jam literatūrinę premiją už naujausią poezijos rinkinį „Po aukštaisiais skliautais", surengta jam 1987 m. gegužės 9 d. Los Angeles pagerbimo akademija. Čia pirmą kartą nepaprastai įspūdingai nuskambėjo komp. Broniaus Budriūno sukurta ir jo diriguojama Bernardo Brazdžionio žodžiais kantata:

Baltas, baltas, kaip vyšnios viršūnė,
Žydro veido, kaip žydras dangus,
Kaip vėlė, kaip vėlė nemarūnė
Per pasaulį keliauja žmogus.

Ieškojau tėviškės tamsioj naktyj,
it kapas
Kur tu tėvyne, kur tu Lietuva?

Atsiliepė: — Aš čia — gyva!

Kantata atlikta Šv. Kazimiero parapijos choro (įsijungus į jį vyrų kvarteto nariams ir solistei Vitai Polikaitytei-Vilkienei) su solistais Antanu Polikaičiu ir Birute Vizgirdiene, akompanuojant Raimondai Apeikytei. Nuostabiai skambėjo ir antroji kantata (B. Brazdžionio žodžiai, kompozicija B. Budriūno) „Mūsų protėvių žemė":

Tu viena mano laimės ir džiaugsmo sapnuos,
Tu viena mano kryžkelių vingiuos liūdnuos

Pasakojama, kad šią kantatą Australijos lietuviai yra pasirinkę savo antruoju himnu.

Sukaktuvininkas gavo daug sveikinimų. Raštu pasveikino JAV prezidentas Ronald Reagan, Lietuvos diplomatijos šefas dr. Stasys Bačkis, gen. konsulas Anicetas Simutis, gen. garbės konsulas Vaclovas Kleiza ir kiti. Jį sveikino daugelis jo lakaus patriotiškai poetinio žodžio gerbėjų iš okupuotos Lietuvos, o daugybė sveikinimų iš vietos organizacijų buvo surašyti ta proga išleistame programiniam leidinėlyje. Žodžiu jubiliatą pasveikino Lietuvos gen. garbės konsulas V. Čekanauskas, LB kultūros tarybos pirmininkė Ingrida Bublienė (jos sveikinimą perdavė jos vyras Romas Bublys) ir JAV Prezidento specialus asistentas Linas Kojelis, kuris kaip paaiškėjo iš programos vedėjos Violetos Gedgaudienės, yra Bernardo Brazdžionio krikštasūnis. (Į pagerbimą buvo atvykusi ir Lino sesuo advokatė Daina Kojelyte, jaunosios kartos visuomenės veikėja Chicagoje.)

Rašytoja Alė Rūta supažindino su šios akademijos prelegentu rašytoju Antanu Vaičiulaičiu, atvykusiu ta proga su žmona iš Washingtono. Jis studijavęs Vytauto Didžiojo universitete, studijas gilinęs Grenoblyje ir Sorbonoje, diplomatas, profesoriavęs JAV kolegijose, dirbęs „Amerikos balse", kritikas, vertėjas, literatūros mokslininkas, literatūros premijų laureatas.

Bernardo Brazdžionio poezijos pradmenys ir derlius

Antanas Vaičiulaitis nuosekliai priėjo prie Bernardo Brazdžionio poezijos pradmenų ir derliaus, sakydamas, kad poeto kūrybai vaikystėje įtakos turėjo vienas

giminaitis iš motinos pusės, mokėjęs daug dainų, dargi pats eiliavęs. Jaunam poetui pradiniu kūrybos šaltiniu buvusios kantičkos, vysk. Valančiaus giesmynas. Būdamas 17 metų pradėjo rašyti eilėraščius ir spausdinti mėnesiniam *Pavasario* laikraštyje, taip pat šaulių leidžiamame *Trimite*. 1927 m. su klasės draugu Kaziu Aukštikalniu išleido rinkinį „Baltosios dienos". Brazdžionio kūryboje ryškus santykis su tauta ir gimtuoju kraštu: Šaukiu aš tautą, Mylėsi Lietuvą iš tolo, Šiaurės pašvaistė. Poetas tebėra gyvas savo tautoje, jį atsimena tėvynėje, nes jis eina su laiku. Jo lyrika savita stilium, tematika ir žodžių audimu. Tai pats originaliausias mūsų lyrikas, autentiškas, iš niekur nesiskolinęs. Tokį braižą išugdęs iš savo versmių ir mums jį savo menu išreiškęs.

Bernardo Brazdžionio žodis

Pagaliau prabilo sukaktuvininkas. „Galvoju, ar aš dar gyvas ar jau miręs. (Mintį patvirtina Gasparonio sukurta skulptūra.) Toliau kalbėdamas jis sakė, jog seniau poezija buvusi tik laisvalaikio užsiėmimas. Pagarsėję pasaulio poetai buvo įvairių sričių profesionalai: Leonardas da Vinči — menininkas, Goethe — švietimo ministeris, Šileris — studijavo teisę ir mediciną, Heine — teisininkas, Maironis — kunigų seminarijos rektorius, Vincas Kudirka — gydytojas, Jurgis Gliauda — teisininkas. Poetų ir rašytojų tarpe buvo tikrų dvasios milžinų: B. Pasternakas, A. Solženicinas. Kalbėdamas apie poezijos apimtį, jubiliatas aiškino: „Poezija yra Horacijaus pamokymai Mecenatui kaip gyventi; poezija yra perso, matematiko ir astronomo Omar Kajamo vyno ir merginų apdainavimai; Donelaičio — pamokslai būrams; Maironio — „Mylėk, lietuvi, tą brangią žemę"; Kudirkos — „Ne tas yra didis". Visos tos temos įeina į amžinųjų temų lobyną, kuris amžiams bėgant, turtėja ir gausėja".

Kada ir kodėl pradėję rašyti? Į tai atsakydamas aiškino, jog daugeliui poetų paskata yra meilė. Sukaktuvininką paskatino rašyti ne meilė, bet mirtis. Gal todėl jis kairiųjų vadinamas mirties ir grabų garbintoju. Čia jis prisiminė tolimos praeities įvykį, kai būdamas III klasės gimnazistu, peršalęs ir susirgęs. Nusiplovus kojas šaltu vandeniu, kaip buvo patarta, dar labiau liga paaštrėjo. Gulėdamas sugalvojęs 4 eilučių eilėraštį. Pasveikęs ir grįžęs į gimnaziją, parašęs eilėmis rašto darba, atkreipdamas mokytojų dėmesį, kurie jį paraginę toliau rašyti. Savo kūrybos bandymus pasiuntęs spaudai. Kai pamatė išspausdintus, įgijo pasitikėjimą, ir tai buvo paskatinimas tolimesnei kūrybai. Žinoma, ne visų buvo palankiai sutiktas. A. Jakštas-Dambrauskas jį pavadinęs dekadentu, futuristu, bolševiku.

„Kai kiti išeina į pensiją sulaukę 65 metų ar dar jaunesni" — toliau tęsė sukaktuvininkas, „80 metų sulaukusiam poetui nėra kada išeiti, nes jau pagarsėjęs"... Sakė, dar jaučiasi jaunas, matydamas čia dalyvaujantį K. Bandzevičių, sulaukusį 100 metų! Pabrėžė, kad svarbiausias poeto vertintojas esanti tauta. Žodį baigė deklamuodamas „Aš čia gyva":

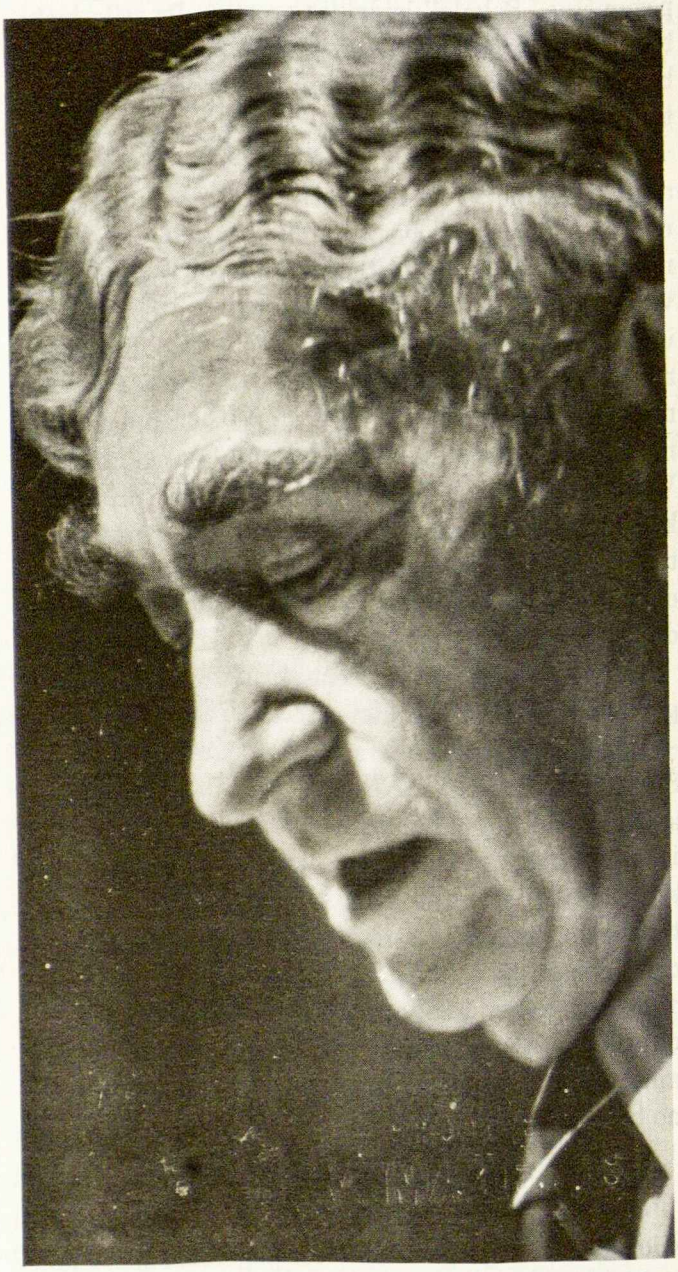

Ieškojau tėviškės tamsioj naktyj, it kapas
Kur tu tėvyne, kur tu Lietuva?
. . . . . .
Atsiliepė: — Aš čia — gyva!

Kalba buvo palydėta ilgiausiomis ovacijomis. Po to buvo vaišės, sukaktuvininko garbei keliamos šampano taurės ir linkima Ilgiausių metų!

Kitą dieną, sekmadienį, sukaktuvinis pagerbimas buvo tęsiamas Šv. Kazimiero bažnyčioje. Per mišias buvo giedamos Bernardo Brazdžionio sukurtos giesmės. Pamokslą sakydamas žurnalo *Aidų* redaktorius kun. Leonardas Andriekus, OFM, sveikindamas sukaktuvininką, iškėlė rašytojo atsakomybę Dievui ir poeto nuopelnus, darniai suderinant kūryboje tautinius ir religinius motyvus, pavadindamas jį Poetų tėvu, nes jis darė įtakos jaunesniajai mūsų poetų kartai.

Taip Los Angeles buvo pagerbtas tautos dainius, įsiklausęs savo tautos širdies plakimo.

Tikrais vardais

Bernardas Brazdžionis

Išeinam kartą per metus į orą gryną
Ir visa, rodos, grįžta kaip kadais -
Medžius vėl medžiais ir gėles gėlėm vadinam,
Vadinam daiktus jų tikrais vardais.

Čia beržas (brolis), čia pušis (sesuo), čia (tėvas) uosis,
Ten saulės veidas (motinos) Širvėnos ežeran paskęs,
Ir kai pušim, beržais ir uosiais akys guosis,
Paliečiam rankom viską, tartum vynuogių kekes.

Paliečiam akmenį, paliečiam grumstą, lauko gėlę
Nuraškom žydinčią prie kelio be prasmės,
Ir sunkūs sielvartai, kaip usnys, sielą gėlę,
Atrodo, nesugrįžtamai už horizonto nugarmės...

Ir, rodos, vėl takais gimtaisiais vaikštom
Ir svaigstam sodų žiedulingais sūkuriais,
Ir pasigendam tų kadaise su kuriais
Pirmais vardais vadinom žemės daiktus...

Ir ieškom mes, upėn nostalgijos paskendę,
Klaikiam pasaulyje paklydusių veidų
Ir imame maišyt, kas vakar ir kas šiandien,
Ir taip nežemiškai nedangiškai graudu...

Kur jūs, kolegos, bandę su mumis eiliuoti,
Paskui iškilę mokslų daktarais, aure,
Kur tu, naujosios romuvos žyny, Juozai Keliuoti,
Išbridęs iš tremties pusnynų sibiriniam pragare...

Tu, Juozai Grušai, Nemuno aukštoj pašlaitėj
Eilėraščio posmavęs pirmus (pamirštus) posmus,
O tu, kur tu, Antanai Vaičiulaiti,
Popiežiaus paukšti, elegantiškai romus...

Kur tu, Beny, kur tu, brangusis Benediktai,
Tu, Jonai Kossu-Aleksandravičiau, alias Aisti,
guodęsis lyra dangiškai šviesia,
Ko judviem per anksti likimo buvo likta
Anta vėlių suolelio atsisėsti dausose...

Vainikan pinasi kas vakar ir kas šiandien,
Tas atsiliepia, o tas ne - nyku, gūdu...
Ir ieškom vėl, nostalgijon gilion paskendę,
Vakardienos vardų, vakardienos veidų. — — — —
— —

— — — Pro demagogijos, pro vedmainysčių rūką tvankų
Teisybė artinas, ji netoli, nebeilgai — — —
Palies kaip realybę ją kaip daiktus mūsų rankos -
Pasukim kompasą į dabartį - į Lietuvą - draugai!..

Tikrais vardais

Bernardas Brazdžionis

Ką tik perrašiau mašinėle eilėraštį rengiamam spaudai rinkiniui „Dangaus paguoda". Eilėraštis pavadintas „Tikrais vardais". Yra ten keletas tikrinių vardų, vietovių ir žmonių vardų bei pavardžių. Miniu Širvenos ežerą prie Biržų, kur lankiau gimnaziją ir kur gimė pirmieji poezijos posmai. Jeigu nebūtų įsakmiai įvardintas ežeras, praeities sukelti prisiminimai apie tėviškės gamtą, kur beržas — brolis, kur sesuo — pušis, manau, tiktų ne vienam iš mūsų, kurie augom ir jaunystę praleidom prie Telšių ar Zarasų ežerų, kur pakelės grumstas, kliudė žengti pirmuosius vaiko žingsnius, kur palaukių gėlė guodė akį ir širdį, kur, pagaliau, laukų piktžolė usnė nustelbė vasarojaus derlių ir drumstė artojo tėvo ramybę. Kalbu simboliškai. Betgi ar ne visiems suprantami tie simboliai, argi jie dabar nesusipina su realybe, argi mes beskiriam po tiek metų, kur svajonė, kur simbolis, kur praeitis kaip sapnas, kur sapnas kaip dabarties realybė, kaip sielvartas, skausmas, ligos, darbai, nesėkmės ir laimėjimai, srovės ir slenksčiai.

Pirmieji penki eilėraščio posmai galėtų būti bendri ir būti savi kiekvienam mano amžiaus žmogui, nežiūrint kokios jis profesijos ir kokio išsilavinimo, kokių pomė-

gių ir kokios lyties. Tik nuo šeštojo prasideda grynai asmeniška lyrika. Kai imu minėti rašytojų vardus ir pavardes — Keliuočio, Grušo, Vaičiulaičio, Aisčio, Benedikto (Babrausko). Tai artimesni ir tolimesni literatūros žmonės, vieni mokytojai, kiti kolegos, bendradarbiai, bičiuliai.

Ar tiek jų tebuvo? Ne tiek. Daug daugiau. Bet ar daug sudėsi žodžių į dainą? Pakanka jų kelių, kad vienas kalbėtų už dešimtį, kad sukeltų nuotaiką, kad išsakytų tavo mintį.

Kai rašiau eilėraštį, dar tebegyvas buvo Juozas Keliuotis, grįžęs iš Sibiro tremties ir gyvenąs Vilniuje, gyvas Vaičiulaitis (ir dabar sveikas ir kūrybingas) Washingtone, Juozas Grušas gyvas (ir dar tebesilaikąs) Kaune. Mirę tebuvo tik Jonas Kossu-Aleksandravičius-Aistis ir Benediktas Babrauskas. Eilėraštyje neminimas buvo jau miręs Stasius Būdavas, neatskiriamas draugas nuo gimnazijos dienų, su kuriuo iki Kauno, iki 1929 metų, pažįstami buvome tik laiškais. Nuo tų pačių metų rudens susipažinau asmeniškai su Petru Karuža, po trejų metų mirusiu nuo plaučių uždegimo, palikusiu nebaigtą spaudai rengti poezijos rinkinį, kurį paskutiniais žodžiais pavedė man suredaguoti ir išleisti. Neminėjau Petro Rimkūno, guvaus linkuviečio, išaugusio mano redaguojamuose „Ateities spinduliuose", vėliau Maironio muziejaus bendradarbio, tragiškai žuvusio nuo bombardavimų Vienos griuvėsiuose... Neminiu Henriko Radausko, kurį sutikau Humanitarinio fakulteto auditorijoje per pasaulinės literatūros paskaitas kartu su Benediktu Rutkūnu, impulsyvius poetu, nuėjusiu Hoelderlino keliais. Bet kur čia visus ir išskaičiuosi!

Kai Vaičiulaitis rašo, jog jis Paryžiuje pateko tiesiog į prancūzų rašytojų mugę, jog jis praėjo pro Andre Gid'o namus, jog jis parašė Jacques Mairitainui laišką ir gavo atsakymą ar kalbėjosi su Giovanni Papini, jam tegalima tik pavydėti. Kokios garsenybės! Paryžiuj ir aš buvau, bet nesutikau nė Paul Valery, nė Paul Claudel. Lankiausi Romoj, bet nesutikau nė Pirandelli, buvau Berlyne, bet Rainer Maria Rilke jau buvo miręs, o Stefan George gyveno gal Šveicarijoj, o gal kurioj kitoj valstybėj. Niekuo neturiu pasigirti. Buvau jaunas, menkas ir mažas. Maža ką mūsų literatūros didžiųjų tepažinau, Vaižgantas manęs neminėjo paskaitose kaip Inčiūros (nors ne ką vyresnio), o Krėvė pasišaipė, kad jaunieji vaizduojasi baironais, tik Vinco Mykolaičio-Putino parašytas laiškas gimnazijos moksleiviui liko kaip šventi palaiminimo žodžiai, stiprinę pirmuosius poetinius bandymus.

Mano atsiminimai mažesnio maštabo. Tačiau kas pasakys, kad mūsų Radauskas mums ne Stefan Georgės lygio, kad Jonas Aistis ne Rainer Maria Rilke?

Literatų banga, buvusi Biržų gimnazijos vyresnėse klasėse ir labai aktyviai besireiškusi mokykloje ir už mokyklos sienų, kai aš pradėjau domėtis rašytojais ir literatūra, buvo jau atslūgusi. Kostas Snarskis-Žvaigždulis, pagarsėjęs Bairono „Šiljono kalinio" vertimu, Alfonsas Jakubėnas, jau išėjęs į platesnę spaudą, buvo išvykę į Kauną studijuoti, Jokūbas Dagys, dailininkas ir poetas, redagavęs ir prirašęs šafirografuotą laikraštėlį „Saulėtekis", kartu jį ir iliustravęs, išėjo į meno mokyklą, vyresniųjų klasių literatūros mokytojas Jonas Kutra, su mokinių būreliu vertęs iš svetimų kalbų ir bendradarbiavęs „Kultūros" leidinių serijoje, paliko vienas... Mūsų lietuvių kalbos mokytojas Jonas Brūžas tesirūpino tik kalba ir gramatika. Kai parašiau Kalėdų atostogų tema rašinį eilėmis, parodė jį vyresniųjų klasių mokytojui Kutrai, bet pažymio neparašė, nes tai, girdi, išeina iš pamokos ribų. Apie tą Kalėdų atostogų poemą dar ir dabar prisiminė vienas buvęs vyresniųjų klasių mokinys, vėliau teisininkas (Šimavičius-Šimaitis), kad jis ir dabar negalįs užmirštį, kaip kažkoks žemesnių klasių mokinukas jiems „nušluostęs nosį"...

Literatūriškai bendrauti nebuvo su kuo. Sekdamas

Nieko neturiu pasigirti Buvau jaunas, menkas ir mažas. Maža ką mūsų literatūros didžiųjų tepažinau, Vaižgantas manęs neminėjo paskaitose...

jaunimo spaudą, stebėjau ir įsidėmėjau jaunus autorius ir su jais bandžiau užmegzti pažintį. Taip suėjau į pažintį su Stasiu Būdavu, kuris Šiauliuose reiškėsi kaip modernistas, savo skaitomais eilėraščiais sukeldamas beveik furorą, su Aleksu Dičpetriu, baigiančiu Linkuvos gimnaziją, su Jonu Šimkum, baigusiu Palangos keturklasę ir ten palikusiu raštininkauti.

Kai verčiu dabar praeities knygos pageltusius lapus, užgultus laiko dulkių ir metų daugybės, kai matau ten veidus ir vardus, skęstančius prieblandoje, bet neišdylančius iš atminties, vėl visa iškyla ir ima ryškėti, pavidalintis ir įgauti gyvas formas, gal kiek nostalgiškas, gal kiek pagražėjusias, bet užliejančias pergyvenimais, lyg sugrįžtančia potvynio banga...

Būdamas aukštaitis, iš motinos pusės kilimo nuo Vabalninko, iš tėvo — nuo Pasvalio, kur „skanus alutis", „balta putiala", kur neturėjom nei Valančiaus, nei Žemaitės, nei Kudirkos, nei Basanavičiaus, o šiek tiek glaudėmės prie Strazdelio ir Vienažindžio, visą laiką jaučiau sieloje rusenantį gailestį, kodėl tas gražus kraštas,

kur stūkso garbingos Biržų pilies griuvėsiai, kur pilies kalnas, kur pavasarį alyvų krūmai kelia svaiginančių žiedų puotą, kur aplinkui pilį ošia seni medžiai milžinai, atmeną senosios Lietuvos istoriją, kodėl ta žemė ir tas dangus neišaugino tokių pasakorių, kaip Dzūkijos Vincas Krėvė, ir tokių dainininkų, kaip Anykščių Baranauskas?..

Yra sakoma, kad aukštaitis, tai nerūpestingas svajotojas, uliauninkas, kad žemaitis — lėtas kaip meška, su kuriuo nelengva susibičiuliauti, kad suvalkietis kietas kaip titnagas... Tokia nedidelė ta Lietuvėlė, o tokie skirtingi jos žmonės, lyg nebūtų vienos motinos (žemės) vaikai, vieno tėvo (dangaus) sūnūs ir dukros. Kas nežino pasakojimų apie suvalkiečių išdidumą, šykštumą, nedraugiškumą, pasipūtimą. Patys suvalkiečiai pasakoja aibes anekdotų. Ir patys juokiasi. Bet mano gyvenime geriausi draugai buvo (ir yra) suvalkiečiai. Nežinau, gal tai išimtys, bet be taisyklės nėra išimties.

Jeigu Vilkaviškis Suvalkijoje, tai iš ten kilusių tėvų Petras Karuža būtų tikras suvalkietis. Mano draugystės su Petru Karuža nesudrumstė nė krislelis suvalkietiško egoizmo. Pakutinėse gimnazijos klasėse pradėjau bendradarbiautis *Ryto* dienraštyje. Nežinojau, kas jo literatūrinę dalį redaguoja, siunčiau eilėraščius į redakciją, kaip į erdvę. Spausdino. Trumpesnius lyrinius dalykėlius ir net ilgesnius ciklus. Kartais net per pusę didelio dienraščio puslapio.

Nuvažiavęs į Kauną studijuoti humanitariniam fakultete, jaučiau pareigą užeitį į *Ryto* redakciją ir susipažinti su literatūros redaktorium. Nepriėjau prie kokio didelio viršininko, — sutiko, pasveikino ir apsidžiaugė nestambus, lėtų judesių, aiškios, man, šiauriečiui, neįprastos, bet gražiai skambančios, su visomis priegaidėmis kalbos, maždaug mano kompleksijos, jaunuolis. „Esu Petras Karuža. Pažįstu, pažįstu patį iš eilių, kurias man siuntei iš Biržų"... buvo pirmieji žodžiai. Ir taip prasidėjo kalba.

Kaune jaučiausi vienišas. Kaip paklydęs. Po provincijos, kad ir apskrities miesto, Kauno didmiestyje buvau kaip nesavas. Reikėjo į ką atsiremti. Pasipasakojau savo studijų tikslus ir galimybes. Norėjau išgirsti apie universiteto literatūrinį gyvenimą, literatus, jų veiklą. Sužinojau apie Humanitarų draugiją ir jos literatų sekciją, apie audringą Express būrelį, apie Teologijos-Filosofijos fakulteto literatūs ir jų draugiją „Šatriją". Apie ją jau šiek tiek žinojau ir iš spaudos. Iš ten buvo išėję Juozas Grušas, Juozas Keliuotis, Salomėja Neris, Juozas Paukštelis, Aleksandras Dičpetris, Ignas Malinauskas, ten dar tebebaigė studijas Antanas Vaičiulaitis, Pranas Naujokaitis, ten jie profesorium turėjo Maironį, Juozą Eretą, Stasį Šalkausį...

Humanitaruose, vienu aukštu žemiau, tekėjo kita srovė, reiškėsi kita grupė literatų: Antanas Venclova, Leonas Skabeika, Bronys Raila, Petrė Orintaitė, Pranas Morkūnas, Jonas Kossu-Aleksandravičius, Antanas Miškinis, Gražina Tulauskaitė, Kazys Inčiūra... Ne vienas

Tokia nedidelė ta Lietuvėlė, o tokie skirtingi jos žmonės, lyg nebūtų vienos motinos (žemės) vaikai, vieno tėvo (dangaus) sūnūs ir dukros

jų jau buvo baigę ar bebaigią ir išvažiavę mokytojauti provincijon, kiti turį tarnybas Kaune ir ateiną tik egzaminų laikyti... Jonas Kossu-Aleksandravičius dirbo banke, Inčiūra lankė dramos studiją, redagavo *Vienybę*, Skabeika, susirgęs džiova, gulėjo sanatorijoj, paskui kėlėsi į provinciją sveikesniu oru kvėpuoti ir tik porą kartų mačiau jį koridorium defiliuojantį, apsuptą draugų ir gerbėjų...

Humanitarinio fakulteto atmosfera man nebuvo prie širdies. Ir iš profesūros ir iš studentų veiklos dvelkė liberaliniai vėjai. „Turėsi laikytis!" „Būsi vienas ir visi į tave šnairuos". „Yra čia docentas Tumas-Vaižgantas, perėjo iš Teologijos-Filosofijos fakulteto Vincas Mykolaitis-Putinas, bet jie nieko nenulems", kalbėjo Karuža. Ir aš pats pamačiau.

Užsimezgusi su Petru Karuža draugystė, iš karto literatūrinė, o vėliau ir asmeninė, tęsėsi iki pat jo nelemtos mirties. Ilgai aš po paskaitų, o jis po darbo redakcijoj, mindžiukavom šalia didžiųjų universiteto rūmų Donelaičio gatvės šaligatvius, iki sutemų. Ir kalbom nebuvo galo. „Kad jie čia šūkauja, nemanyk, kad Europos rašytojai yra tokie pat kairiarankiai. Niekas ten bolševizmo taip negarbina"... „Susipažink su pran-

Humanitarinio fakulteto atmosfera man nebuvo prie širdies. Ir iš profesūros ir iš steudentų veiklos dvelkė liberaliniai vėjai „Turėsi laikytis".

cūzų poetais, su Paul Claudel, su Paul Valery... Ar moki prancūziškai? Nemoki. Tai negerai. Geriausi Europos poetai dabar — prancūzai. Ir mūsų Milašius rašo prancūziškai". „Ką skaitai?" „Skaitau vokiečių poetus". „Gerai, skaityk, bet būtinai išmok prancūziškai".

Nebuvo jis patenkintas lietuvių dešiniųjų spaudos konservatyvumu. Aiškiai linko į modernųjų literatūros stilių, kai kas jį laikė katalikišku „trečiafrontininku". „Šungrybiai! Senu raugu pašvinkę!" Bet kaip gyvenime, taip ir spaudoje dirbdamas, poezijoje Petras Karuža buvo aiškių ir tvirtai katalikiškų principų žmogus, ir jo bičiuliškas petys buvo didelė atrama ir man, taip pat linkusiam eiti nebe Jakšto ir kitų konservatorių miniamais takeliais, bet sekti užsienio sroves, įnešti naujų vėjų į lietuviškąjį Parnasą, į Šatrijos kalną..., turiu galvoj „Šatrijos" draugiją. Deja, deja...

Niekad nepajutau, kad kur kada prasikištų Petro Karužos koks nors „suvalkietiško" būdo bruožas. Nedaug amžiumi vyresnis, bet daug labiau subrendęs, išsilavinęs, apiskaitęs, dienraščiui rašąs vedamuosius lietuvių ir pasaulinės politikos klausimais, darydamas užsienio spaudos apžvalgas, katalikiškam laikraščiui buvo nepamainomas redaktorius. Turėjo susidaręs vardą, ir jo žodis toje srityje tikrai buvo jau „suvalkietiškas". Tatai mane imponavo. Šokiruojančios kairiųjų literatų idėjos man buvo nepriimtinos ir svetimos. Jų šūkiai skambėjo kaip tuščias burbulas, iš kailio besineriančių poza. Jeigu dėl abejotinos vertės idealų, kurie man nebūtų galima kovoti tiesiai ir atvirai dėl krikščionybės, dešiniųjų fronte, kodėl jame turėtų kariauti tik bemokslės zitietės ar literatūroje kliukai, kirtikliai et tutti quanti...

Sedėjau kaip ant adatų, laukdamas „tribunolo" nutarimo. Klausymas pasisakyti, tariau, kad neturiu ko teisintis...nemokėjau savo pozicijos apginti.

Ne vieną mano labai „ne į toną" eilėraštį atspaudė Karuža *Ryte*, o kai išėjo rinkinys „Amžinas žydas" ir kai dešiniuosiuose nenuglostyti posmai sukėlė furorą, o „Šatrija" paskelbė autoriaus pasmerkimo ir iš draugijos išmetimo susirinkimą, Petras Karuža vėl buvo mano moralinis ir fizinis ramstis. „Susirinkiman ateik. Bet nesiteisink. Parašei, ką turėjai parašyti. Jeigu kam nepatinka, te neskaito. Aš pakalbėsiu už tave. Aš tave ginsiu. Iki paskutinio kraujo lašo. Jeigu to nepakaks, jeigu tave nubalsuos išmesti, aš pasakysiu, kad ir aš išeinu. Tokioj kompanijoj man nėra kas veikti".

Susirinkime nuotaika buvo nekokia. Maža kalbėtojų tesirado. Teisė. Puolė vienas kitas. Tikriau — viena kita. Rėmėsi profesoriaus Šalkauskio meno ir grožio aptarimais. Kai kurios eilutės tuos aptarimus neatitinka. Daro gėdą švariai katalikų poezijai. Pagaliau čia ir ne poezija. Sėdėjau kaip ant adatų, laukdamas „tribunolo" nutarimo. Klausiamas pasisakyti, tariau, kad neturiu ko teisintis. Ne dėl įžūlumo, bet dėl to, kad nemokėjau savo pozicijos apginti. Laukiau, ką pasakys Karuža. Nejaugi ir jis tylės, kaip daugelis tylėjo. Po Karužos žodžio klausimas nebuvo statomas balsavimui. Paliko taip, kaip yra.

Toks buvo Karuža — suvalkietis, apgynęs ne savo krašto tautietį, aukštaitį, draugą. Draugystė viršum visko. Tokių suvalkiečių nedaug. Bet su kuriais susidraugavau ir bendravau (ir dabar dar bendrauju) buvo panašūs. Galėčiau jų išvardinti net keletą. Jie dar gyvi. Jų suvalkietiškos odos kietumu aš neabejoju, bet ir jų sielos skaidrumas palaiko ir šildo nesibaigiančią mūsų draugystę. Tuo tarpu jų draugystės saulės atokaitoj besišildydamas, kaip tame M. K. Čiurlionio paveiklse, einu prie žemaičių.

Vienas žemaičių, iš pat Žemaitijos širdies, buvo Stasius Būdavas. O gyvumas, o aktyvumas, o energija žmogaus, tartum dzūką ir aukštaitį į vieną sudėjus. Aš, aukštaitis, tik nerangi žemaitiška meška prieš jį. Susipažinom, susirašinėjom laiškais dar gimnazijos metuose. O po to, kai abu jauniausi patekom į nepriklausomybės pirmo dešimtmečio poetų antologiją, draugystė mudu dar labiau suartino.

Dar Maironiui gyvam esant ir Kauno kunigų seminarijai rektoriaujant, įstojo Stasius Būdavas į kunigų seminariją... Didžiojo poeto globoje gerai jautėsi ir dar pora jaunų poetų. Lankiau juos seminarijoje, tikėdamasis sustiprinti Švento Rašto žinias. Pavydėjau jiems, esantiems tikėjimo dvasios ir gelmių artumoje ir nuotaikoje. Bet jie, kasdien susidurdami su profesorių rutina, kitaip galvojo. Nenutrūko draugystė su Stasium Būdavu ir jam išėjus į kunigus. Vis pasitaikė, kad kur netoliese įsikurdavo. Nemėgdamas priklausomybės, o brangindamas asmenišką laisvę, kunigas Stasius Būdavas įsikūrė kaip eilinis pilietis, pasistatydino namelius Muravos kaime. Netoli, žaliajame kalne, buvo ir Tvirtovės alėja, kur įsigijom savo namelį. Kasdien eidamas į Šv. Antano parapijos bažnyčią laikyti Mišių, dažnai užeidavo. Nors literatūriniais klausimais ne visuomet sutarėm, tos pačios dešiniųjų rašytojų problemos abudu vienodai jaudino, asmeniškai joks debesėlis nemetė mė mažiausio šešėlio. Kunigas Stasius Būdavas Žaliakalnio Šv. Antano parapijos bažnytėlėje suteikė mudviem su Aldona

moterystės sakramentą, palaimindamas labai kuklias ir privačias sutuoktuves, ir pasirašė abiejų pasuose.

Su Stasium Būdavu lankėm dar prieš II-jį karą Berlyną, Paryžių, Romą, Neapolį ir kitus Europos kultūros centrus, pasižvalgydami po meno muziejus, bibliotekas ir knygynus.

Pradėjęs eilėraščiais ir ketinęs išleisti poezijos rinkinį vardu „Minios keliauja", vėliau Stasius Būdavas pakrypo į beletristiką. Gausiai bendradarbiavo Amerikos lietuvių spaudoje, daugiausiai *Vytyje*. Žavėjausi jo klasikine pareigos tėvynei ir meilės apyskaite „Už motinos meilę". Buvo pasidavęs tuo laiku madingam kapotam pasakojimo stiliui. Tai išreiškė ne tik gyvenimo, vaizduojamų charakterių, bet ir autoriaus neramumą, ieškojimą. Maniau, kad tai neišliekama ir laikina. Taip jis buvo „susitilizavęs" ir pirmąjį savo novelių ir apysakų rinkinį „Širdys ir gėlės". Sakiau, kad reikia grąžinti į natūralųjį pasakojimą. Ne visur grąžino, bet gerokai išlygino. Ar tai padėjo knygai, nežinau. Bet autorius nebegrįžo į greit praėjusią ekspresionistinę manierą, kuri ir mane buvo pagavus.

Rašė Stasius Būdavas, kiek pastebėjau, nepaprastai lengvai. Bekeliaujant po Europą, kai, atvykus į naują miestą ir susiradus viešbutį, aš tuojau krisdavau į lovą kaip negyvas, jis tuo tarpu sėsdavo už stalo, paimdavo popieriaus ir plunksną, ir pildavo ilgiausius kelionės reportažus. Tiesiai, be jokio juodraščio. Norėčiau dabar juos paskaityti. Radau spaudoje jo įspūdžius atvykus į Ameriką — puikios, meninės, su beletristikos priemaiša apybraižos. Turėjo žmogus talentą, bet kažkodėl nesisekė iškilti į pirmaeilius beletristus, buvo labai negražiai tam tikros spaudos puolamas ir niekinamas. Toks kai kurių rašytojų likimas. Bet savo jis padarė, jo romanai „Mokytojas Banaitis", „Loreta" ir kiti buvo savo laiko „bestseleriai". Tai irgi autoriui tam tikra satisfakcija.

Po karo vėl susitikom, kai aš su šeima gyvenau Bostone, o jis kapelionavo Putnamo seselių vienuolyne. Tuojau įsigijo mašinėlę. Atvažiuodavo į Bostoną, aplankydavo. Buvo labai griežtas sau, laikėsi dietos, elgėsi beveik asketiškai, kūneliui laisvės nedavė, kavos negėrė, o ką jau kalbėti apie alkoholį. Ir štai vieną kartą, kai apsilankė Old Harbor 19 mūsų trijų aukštų „rūmuose", pats išsiverdu kavos, o jam vandenėlio su pienu. „Ne, sako, ir man duok kavos." "Kas yra?" Daktaras sakė, kad per žemas kraujo spaudimas, reikia stimulianto".

Bostone, kai su mažais vaikais buvo sunku gauti butą, sugalvojom įsigyti nuosavą namą. Reikia „daunpeimento", o neturim. Klausiam vieną turtingesnį, klausiam kitą, bet kai reikia — vis atsiranda kokios nors kliūtys. Pirkimas pakimba ore. Sužino mūsų rūpestį Būdavas. „Kiek reikia?" „Tiek ir tiek" — „Gerai, atvažiuosiu kitą kartą ir atvešiu". Atvežė. Pasirašėm tokį „paskolos" popierėlį, ir baigta. Atidavėm. „Kiek procentų?" „Pagal Šventą Raštą, skolinti pinigus už procentus neteisinga". Procentai — draugystė. Tai toks tas žemaitis — nepaslankus, kaip meška, nepasitikįs nuo Vytauto laikų nei kryžiuočiais, nei gudais, nei aukštaičiais. O nė vienas aukštaitis mano gyvenime nebuvo toks aukštaitis! — kas, kaip rašytojas kunigas Stasius Būdavas.

Ir dar vienas, bet ne paskutinis, žemaitis, Benediktas Babrauskas. Su Benediktu susipažinau Humanitariniam fakultete pirmaisiais studijų metais. Jis jau buvo vienerius metus studijavęs lituanistiką, slavistiką ir pedagogiką. Aš nesilankiau pas jį namuose, jis nesilankė pas mane, kaip ir kiti kolegos. Nebuvo kur lankytis, nes vienam mažam kambarėly gyvenom trys biržiečiai studentai: humanitaras, medikas ir dailininkas. Draugystei užsimegzti ir klestėti pakako universiteto auditorijų ir vieno ilgo koridoriaus. Aš buvau dar „fuksas", o Benediktas „patyręs, per ugnį ir vandenį perėjęs" studentas. Gyvas, energingas, greitakalbis. Gali kalbėti ir kalbėti, be sustojimo, tik retkarčiais atsikvėpdamas. Gal nesisekė jam diskusijose, nes ilgai bešnekėdamas, užtemdė savuosius argumentus ir davė progos oponentui sugalvoti atsakymą. Bet logika buvo geležinė. Kūrybingas per kraštus, idėjų pilna galva. Kartais sunkiai realizuojamų, skirtingų nuo visų, neįtikimų, originalių. Ir tai mane imponavo. Dažnai buvo net kaip kokia „pikta pagunda". Tai mane imponavo. Nesiekė vadovavimo, nesidavė renkamas į valdybas. Bet nepavydėjo kitam, savo draugui. Ir tuo būdu daug kur dalyvauti ir veikti įspraudė mane. Žinojo, kad pats nepraeis, statė mano kandidatūrą ir, išrinkus, džiaugėsi, lyg pats būtų laimėjęs. Taip pasidariau Literatų sekcijos pirmininku, stipendijoms skirti komisijos nariu, „Lietuvos Studento" redaktorium. O pats dirbo išsijuosęs. Benediktas sugalvojo ir rengė, o aš vadovavau Vinco Krėvės 50 metų sukakties pagerbimui. Abu surengėm Maironio mirties metines. Aš suradau Humanitarinio fakulteto skaitykloje Maironio raštų neskaitytą, neišpjaustytais lapais tomą, „iškasiau" posmą paskaitos „motto", o Benediktas pribloškė teisininkų rūmuose didžiulę studentų ir profesorių pilną salę. Pradžioje, po padeklamuoto kelių iš Maironio raštų paimtų eilučių posmo publika vieni kvatojo, kiti pasipiktino (kaip galima tokia iškilminga proga prakalbą taip pradėti!), bet po pirmųjų įžangos žodžiu vieni susigūžė susigėdę ir sužinoję, iš ko juokėsi, kiti suprato juokęsi iš savęs.

Studentų atstovybės rinkimuose mudu su Benediktu sudarėm ir išėjom su savo šūkiais ir savo kandidatų sąrašu. Varėm agitaciją, teisingiau, Benediktas agitavo, o aš tik pritariau, nes tokioms, rinkiminėms, kalboms niekad nebuvau tikęs. Žinoma, nelaimėjom nė vieno kandidato. Savo balsus atidavėm kažkuriam kitam sąrašui. Bet papolitikavom. Kitu atveju, kai už „politiką" universiteto sienose buvau suimtas ir pasodintas į daboklę, Benediktas ėmėsi iniciatyvos vaduoti ir pagal įstatymus, kurių policija suimdama nepaisė, išvadavo, į tą reikalą įsikišus komendantui.

Su Benediktu buvom kaip dvyniai. Galėjau pasisa-

kyti slapčiausias mintis ir žinojau, kad niekam neprasitars nė užuomina, nė per sapną, lyg aš tą paslaptį dar giliau savyje būčiau užrakinęs ir raktą įmetęs į bedugnę. Nebuvom panašūs iš pažiūros, dievaži, nepanašūs. Nei iš išvaizdos, nei iš būdo. Tik kai abu labai dažnai kur kartu dalyvavom, gal kai kam ir sunku buvo atskirti, „kuris yra kuris". Kartą prof. Pranas Dovydaitis, susitikęs Babrauską universiteto tarpdury, pasipiktinęs paklausė: „Sakyk, kuris iš jūsų Brazdžionis, kuris Babrauskas? Pagaliau, nesvarbu kuris, visi jūs jaunieji rašytojai man vienodi".

Panašūs ar nepanašūs, bet Babrauskas, nenorėdamas žmogaus nuvilti, pavadintas Brazdžioniu, nesigynė. Kai kartą prie pašto rūmų jį užkalbino gimnazistės ir paprašė pasirašyti į „Krintančių žvaigždžių" egzemplioriių, atsisakė, kad neturįs plunksnos, bet kai pasiūlė mergaitės jam savo plunksną, Benediktas jau buvo betoląs, atsiprašęs, kad skuba į paskaitas ir neturi laiko.

Benediktas Babrauskas išleido eilėraščių rinkinį. Tai ir man buvo naujiena. Nesisakė, nedalyvavo su eilėraščiais spaudoje, ir štai rinkinys knygų rinkoje. Bet ne taip greitai! Užkliuvo už cenzūros. Nepatiko keletas siurrealistinių posmų ar posakių (kaip „prezidentas daro kaip ponia liepia"; nepasakyta koks, kieno prezidentas, bet vistiek ekscelencijai nepagarba...). Cenzūra leidinį konfiskavo neišneštą iš spaustuvės. „Šatrija", matyt, pritarė karo cenzūrai, nors rinkinio nebuvo nė mačiusi, nė skaičiusi. Sušaukė susirinkimą autorių išmesti. Be jokių pasiteisinimų. Pasiteisinimo kalbą Benediktas pasakė jau po nubalsavimo. Pasakė tokią ciceronišką gynimosi kalbą, kad visas susirinkimas apstulbo netekęs žado. O kai kurie net prašė perbalsuoti. „Nesivarginkit. Nedarykit išimčių. Balsavimas yra balsavimas. Nutarimas net ir vienu balsu daugiau yra galiojantis. Čia nebuvo nė to vieno balso — pirmininkaujančio balsas nusvėrė. Vadinasi, taip ir turi būti. Vadinasi, pusė su manim. Aš nepykstu ant kitos pusės. Jie ne prieš mane, jie už draugijos skaistybę. Gerai. Būdamas nariu, Šatrijai garbės gal aš ir nebūčiau padaręs, bet ir pašalintas iš narių aš pasiliksiu nuo jos nenutolęs. Ateitininkų krikščioniškai katalikiškai ideologijai aš liksiu ištikimas". Ir liko. Man buvo labai gaila, kad „Šatrija" neteko tokio kūrybingo, veiklaus, iškalbingo nario. Bet jis neturėjo tokio gynėjo kaip aš, jis neturėjo Petro Karužos. O aš tuo metu buvau dar irgi be balso, beveik „persona non grata" ir draugui niekuo padėti negalėjau. Siūliausi kartu su juo išstoti. „Nedaryk taip, kokia iš to bus nauda? Jokios, tik dvigubas nuostolis: draugija neteks dviejų narių. Tu Šatrijai dar būsi reikalingas".

Nežinau, ar buvau. Buvau labai nepavyzdingas ir neaktyvus narys. Retai ateidavau į susirinkimus. Neturėjau ten ką veikti. Nedalyvavau bendrose organizacijos eisenuose. Nedalyvavau net susirinkime, kai mane priėmė į narius, kai susirinkimas vyko Vinco Mykolaičio Putino namuose. Bet šatrijiečiai, ypač draugijos globėjas Putinas, nuostabaus grynumo asmeniškas bičiulis Antanas Vaičiulaitis, Juozas Keliuotis, dr. Jonas Grinius, ir po to draugijoje veikę jaunesnieji, Vytautas Mačernis, Paulius Jurkus, buvo ir bus kaip nariai vienos meno šeimos, kuria galiu didžiuotis.

Ar jau visi, apie kuriuos žadėjau pakalbėti „tikrais vardais"? Toli gražu, ne. Bet kiti jų, paminėti ir nepaminėti, dar gyvena. Dar su jais susitinku asmeniškai, kad ir nedažnai, susirašau laiškais. Daug gražių ir gerų žodžių dar guli ant širdies. Tegu jie lieka kitam kartui. Ištikimi buvę, ištikimi ir liksim. Neabejoju.

Nėra didesnės paguodos gyvenime, varge, nelaimėje ir džiaugsme, kaip geri draugai, ar jie būtų aukštaičiai, ar žemaičiai, ar suvalkiečiai.

Vainikan pinasi, kas vakar ir kas šiandien,
Tas atsiliepia, o tas ne — nyku, gūdu...
Ir ieškom vėl, nostalgijon gilion paskendę,
Vakardienos vardų, vakardienos veidų. ——

Ir ilgai ieškoti nereikia — randam.

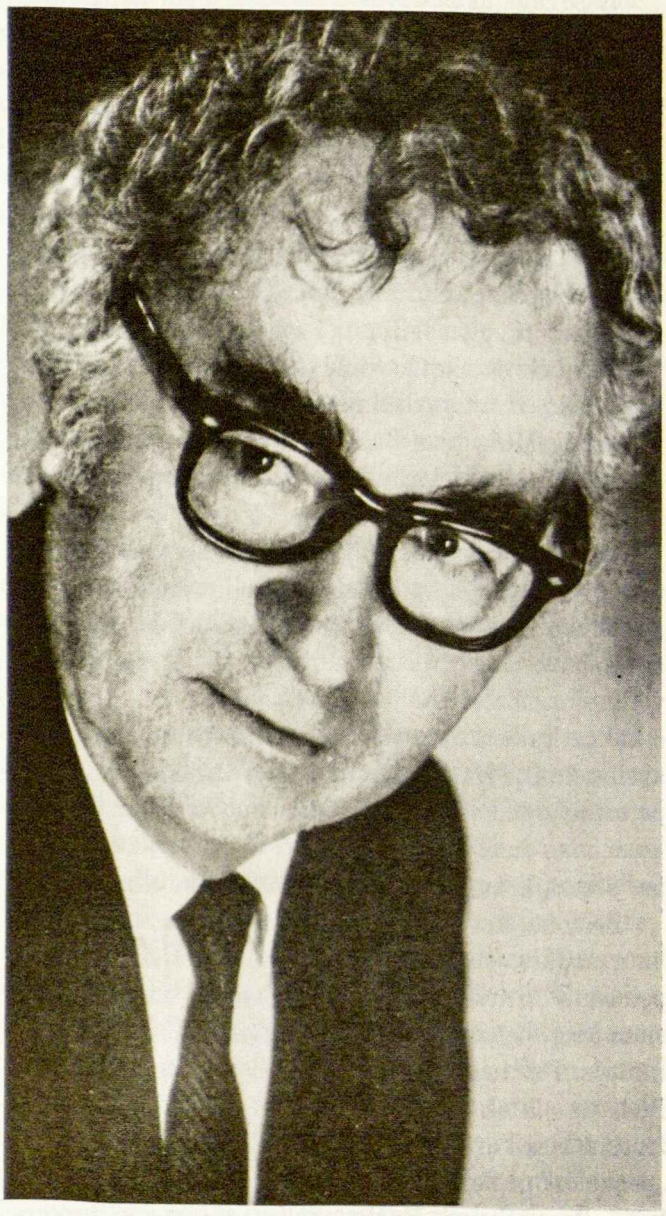

VAIZDAI

Indrė Čuplinskaitė

Pasukus į mišką, sekiau daugelio kojų numindžiotą takelį. Buvau ne pirma juo žengti ir žinau, kad nebūsiu paskutinė. Jau vidury rudenio miškas buvo apsiraminęs. Šen ir ten girdėti pavieniai paukščiai. Į tą tylą įsiskverbė tik lapų šlamesys. Jaučiau, lyg visų aisčių ir senelių dvasios susibūrė girioje mane palydėti. Savotiškai jaukiai pasijutau aukštųjų medžių akivaizdoje.

Sekiau takelį gilyn į mišką. Ir va, tolumoje pamačiau kažkokią figūrą. Prisiartinus išvydau prie medžio atsirėmusį, mirusį kareivį. Jo kruvina ranka tebelaikė dalgį. Jisai ir jo idėjos buvo labai mirusios. Bergždi tavo smūgiai būtų prieš šiandienos slibiną, pagalvojau sau. Gal geriau, kad tu, lavone, čia miške pūni. Tu šiandienos kovai nebetinki. Bet širdis mano suvirpėjo, pagalvojus apie pralietą kraują. Mane lyg įpareigojo šios aukos. Sunkiai atsigręžiau nuo nevykusios praeities. Bet žengiau pirmyn.

Takelis truputį praplatėjo ir linko į dešinę. Sekiau jį uoliai. Medžiai praretėjo. Netoli kažkas margai sujudėjo. Pasirodė sena bobutė, paskutiniuosius grybus rinkdama. Pasisveikinau. O jinai tuojau stabtelėjo ir pravirko:

— Dievulėliau, Dievulėliau, kaip gražiai tu lietuviškai moki. Ar dar daug tokių yra? Mat mano dukra ištekėjo už svetimtaučio — vaikaičiai temoka „Močiute" ištarti.

Susigėdau. Nei aš tą kalbą ypač gerai moku, nei nieko. Bet va — mano keli žodžiai šiai senai močiutei — vilties spindulys. Aš nenorėjau būti negailestingas debesis. Pasakiau jai tai, ką jinai norėjo girdėti. O mano galvoje daužėsi Tiesa. Aš Tiesai turėjau tiesiai į akis žiūrėti ir pagal jos dėsnius gyventi. Ach, bet gal prie mirties artėjanti bobutė to galėjo išvengti. Neramiai tęsiau kelionę.

Atečiau galvą, kad matyčiau mėlyną dangų. Nerimastį užmečiau ant ramiai praplaukiančių debesų. Jie nesulėtėjo po šitokia našta ir sau dingo už medžių viršūnių. Palengva į šlamesio ritmą įsiveržė tekančio vandens garsai. Netrukus priėjau pačią upę. Prie upės kranto kelios auksakasės merginos, lininiais apsiaustais apsivilkusios, niūniuodamos pynė vainikus. Erškėčių vainikus. Spygliai draskė jų baltas rankas, ir lakuoti nagai buvo kruvini. Apstulbau išvydus šį klaikiai iškraipytą vaizdą. Nebuvo ką joms tarti. Siaubo pagauta nusisukau. Ar čiagi apdainuotos lietuvaitės? Bet gyvenimo realybė nesigaili nieko.

Toliau paėjus pasigirdo daina, ir širdyje palengvėjo.

LIETUVOS NACIONALINĖ M. MAŽVYDO BIBLIOTEKA

Aš pajutau Rūpintojėlio ranką ant savo peties. Baisi, beveik beviltiška pareiga tuo pačiu užgriuvo man ant pečių.

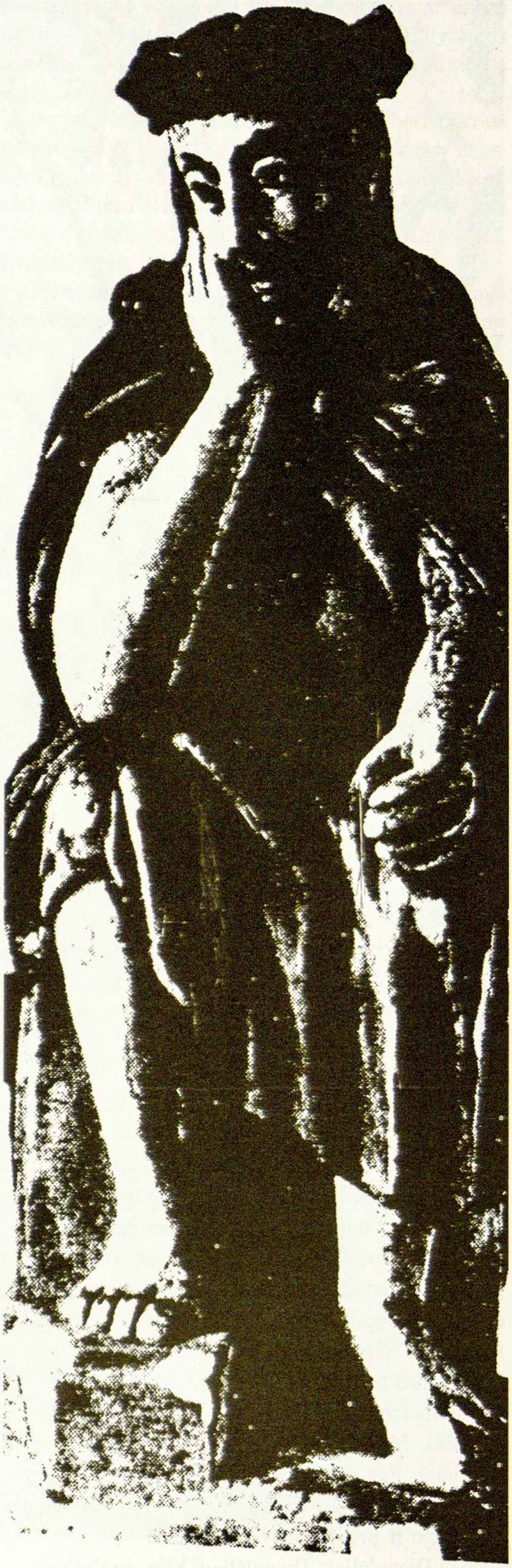

Kaimiškieji balsai mane nešė į romantišką miglotą praeitį. Tenai siela atsiduso. Nejaukūs vaizdai sušvelnėjo. Dainos glėby nurimau. Viskas vėl pasirodė paprasta ir aišku. Buvau pagauta dainos paslaptingumo, kuris aptemdo ir akis. Tad, man priėjus Rūpintojėlį, iškart nepasisekė pažvelgti į Jo gelmes.

Rūpintojėlis rymojo įprastai šalia kelio. Matytas vaizdas: matytas veidas, matytos akys, matyta išraiška, matyta kančia. Bet staiga man Putinas priminė „Bet kam gi tu, budrus Dievuli mano, prie lygaus kelio rūpestėliu rymai? Prie lygaus kelio, kur vargų vargeliai vieni per dienas dūsaudami vaikšto." Juk aš irgi tik viena iš tų vargų vargelių. Daug kas, daug ko slegiami, pro šią vietą sunkiai pražengia. Vienas Rūpintojėlis yra pastovusis. Viskas juda reliatyviai Jam. Jisai įdiegia prasmę, kryptį. Ir pamačius tai, parklupau, nes žinojau, kad be Jo nebegaliu eiti. Vaizdai liktų tik jausminiai pergyvenimai, kaip lig šiol. Juose nerasčiau intelektui įpareigojimo. Tampytųsi tik mano širdis, bet neužangažuotas protas vyrautų. Rūpintojėlis tą matė ir atsistojęs Jisai mane kvietė tęsti miško kelionę kartu su Juo.

Tad priėjus prie kopiančiųjų negalėjau nusisukti, kaip kad buvau nusisukus nuo bobutės, nuo makabriškų lietuvaičių, nuo kareivio. O kopiančiuosius pamačiau miško griovy. Jie kopė griovio šonu. Apdraskytos rankos griebėsi ąžuolo šaknų. Nors kopiančiųjų kūnai buvo nuvargę, jų akyse atsispindėjo visų poetų kilnūs žodžiai. Ir tenai glūdėjo jų stiprybė. Jie neaimanavo ir nešliaužiojo. Jie išdidžiai prašė ne dėl savęs, bet dėl mirusio kareivio, dėl bobutės, dėl klaikių lietuvaičių, dėl raminančios dainos. Rūpintojėlis matė, kad tai buvo gera. Aš pajutau Rūpintojėlio ranką ant savo peties. Baisi, beveik beviltiška pareiga tuo pačiu užgriuvo man ant pečių. Pamačius kopiančiuosius nebegalėjau nusisukti. Nebebuvo kur bėgti. Tebegalėjau šokti į griovį kartu su jais.

Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronika Šv. Rašto Šviesoje

Nida Misiulytė

Perskaitę išeivijoje išleistus Lietuvos Katalikų Bažnyčios Kronikos numerius, daug išeivijos lietuvių yra susipažinę ir pamilę Lietuvos kunigą Sigitą Tamkevičių. Kunigas Tamkevičius yra vienas iš tų krikščionių, kurie yra persekiojami komunistų, kadangi ėmėsi drąsiai atlikti savo kunigiškas pareigas skleidžiant Dievo tiesas savo Tėvynės gerovei. Kaip visi žinome, „Kronikos pagrindinis uždavinys — ginti Dievo garbę, Bažnyčios teises ir sąžinės laisvę" (Kronika, Nr. 7, p. 113). Skaitome Kronikoje, kad komunistai, reaguodami į kunigą Tamkevičių, kaip pavojingą asmenį Sovietų Sąjungos sistemai, ištrėmė jį darbo stovyklon šešeriem metam, ir ketveriem metam namų areštui. Savo teismo dienoje jis išreiškė šias mintis: „Aš mėginu priimti visus kryžius iš Dievo rankų, tai aš priimu ir šitą kryžių, apkabinu ir pabučiuoju. Šlovė Jėzui Kristui!"

Nijolė Sadūnaitė savo teismo dienoje panašiai prabilo, sakydama: „Vakar stebėjotės mano gera nuotaika sunkiu gyvenimo momentu" (Kronika, Nr. 3, p. 73). Panašiai Šv. Rašte skaitom, kad po Jėzaus mirties apaštalai skelbė evangeliją ir darė gerus darbus nukryžiuotojo Jėzaus vardu ir dėl to buvo žydų persekiojami. Tuomet apaštalai meldėsi Dievui: „ 'O dabar, Viešpatie, atkreipk akis į jų grasinimus ir suteik saviesiems tarnams drąsos atvirai skelbti tavo žodį. Ištiesk savo ranką, kad tavo šventojo tarno Jėzaus vardu būtų pagydoma ir daromi stebuklingi ženklai'. Jiems pasimeldus, sudrebėjo jų susirinkimo vieta, visi prisipildė Šventosios Dvasios ir ėmė drąsiai skelbti Dievo žodį" (Apd. 4:29-31).

Žiūrėdami į šiuos tris pavyzdžius — Sigitą Tamkevičių, Nijolę Sadūnaitę ir šiuos apaštalus — matome, kad šie Dievo tarnai turi Dievo duotą stiprybę, džiaugsmą, viltį ir pasiryžimą tęsti toliau Dievo darbus, nepalūžę dvasioje. Žiūrėdami į jų gyvenimą, galima jų paklausti keletą klausimų, pavyzdžiui:

a) Kodėl jūs statote save pavojun, vykdydami Dievo valią?

b) Kodėl jūs negalėtumėte ramiai prisitaikyti prie aplinkybių ir išvengti tų nemalonumų, grasinimo, kalėjimo, net kankinimo?

c) Kodėl jūs skelbiate evangeliją ir užstojat tiesą ir nesiimat kitų, pasaulietiškų, praktiškesnių darbų?

Galima į tuos klausimus atsakyti, kad jie rimtai žiūri į Jėzaus įsakymą savo apaštalams prieš jam įžengiant į dangų, t.y. „Eikite į visą pasaulį ir skelbkite Evangeliją visai kūrinijai" (Mk. 16:15). Jėzus įspėjo, kas

laukia tų, kurie jį myli ir vykdo Jo žodį, sakydamas: „Jūs būsite visų nekenčiami dėl mano vardo" (Mk. 13:13). Toliau Šv. Rašte parašyta: „Todėl, kurie kenčia pagal Dievo valią, tepaveda savo sielas ištikimajam kūrėjui ir tedaro gera" (1 Pt. 4:19). Turbūt aiškiausiai Šv. Rašte pabrėžiama: „Ir visi, kurie trokšta maldingai gyventi Kristuje Jėzuje, bus persekiojami" (2 Tim. 3:12).

Tad Šv. Raštas sako „**Visi,** kurie trokšta maldingai gyventi Kristuje Jėzuje, bus persekiojami". Visi, be išimties, t.y. ir jūs, ir aš. Tad gal galima galvoti, kad taip buvo ankstyvosios Bažnyčios laikais, kai naujieji krikščionys, atsisakydami garbinti kokį nors karalystės valdovą arba žmonių sukurtą dievaitį, buvo kankinami ir žudomi. Taip pat matome šiais laikais, koks baisus tikinčiųjų persekiojimas vykdomas Sovietų Sąjungos ateistinėje sistemoje. Bet iš tikrųjų persekiojimai visuomet buvo krikščionybės esminė dalis. Nuo pat bažnyčios įsteigimo, ji be pertraukos buvo ir yra persekiojama. Mes išeivijoje galvojame, kad esame laimingi, kad mes nesame persekiojami ateistų organizuotos politinės sistemos, kaip yra Sovietų Sąjungoje. Bet išeivijoje, persekiojimas vis dėlto vyksta, bet daug subtiliau, ir jokios Kronikos nėra leidžiamos tam protestuoti. Persekiojimai vyksta siekiant sugriauti bažnyčią ir numalšinti ją. Laisvajame pasaulyje persekiojimas yra psichologinio pobūdžio, taikomas į žmogaus asmenį, į jo „ego". Ši persekiojimo forma paveikia krikščionis, kad jie elgtųsi egocentriškai, išsaugodami savo ego ir savo būklę nuo savo draugų bei bendradarbių kritikos. Išeivijoje nebijome būti nugabenti į kalėjimą dėl evangelijos skelbimo. Bet daug kas bijo skelbti evangeliją savo žodžiais ir paprastais veiksmais, bijodami, kad žmonės manys, jog jie yra keisti fanatikai, ar bijo, kad jie bus išstumti iš savo draugų ratelio. Pavyzdžiui, ar mes patys nematome savyje baimės, kai susilaikome persižegnoję viešoje valgykloje prieš valgant, kad tik kas keistai nepasižiūrėtų į mus? Jėzus sakė savo apaštalams: „Jei pasaulis jūsų nekęs, tai žinokite — jis manęs nekentė pirmiau, negu jūsų. Jei jūs būtumėte pasaulio, jis mylėtų jus, kaip savuosius. Kadangi jūs — ne pasaulio, bet aš jus iš pasaulio išskyriau, todėl jis jūsų nekenčia. Atsiminkite mano žodžius, kuriuos esu jums pasakęs: ‚Tarnas ne didesnis už šeimininką!' Jei persekiojo mane, tai ir jus persekios" (Jn. 15:18-20).

O kas yra tas pasaulis? Tai yra blogio sistema, iš kurio kyla visas žmonių nepadorumas. Šv. Raštas daugely vietų parodo, kaip galima pažinti pasaulio žmogų, kurio gyvenimo stilius yra pasileidęs. Jeigu mes gyvename dievobaimingą, maldingą, krikščionišką gyvenimą, mūsų gyvenimo stilius susidurs smarkiai su pasaulio gyvenimo stiliumi. Jei mes stosim prieš pasaulio gyvenimo stilių, mes būsime persekiojami vienaip ar kitaip. Šv. Rašte randame šiuos pamokymus:

„Ir nesekite šiuo pasauliu, bet pasikeiskite, atsinaujindami dvasia, kad galėtumėte suvokti Dievo valią — kas gera, tinkama, tobula" (Rom. 12:2). „Menka garbė, jei jus plaka už nusikaltimus. Bet kai esate kantrūs, darydami gera ir kentėdami, tuomet jums nuopelnas Dievo akyse. Juk jūs tam pašaukti; ir Kristus kentėjo už jus, palikdamas jums pavyzdį, kad eitumėte jo pėdomis. Jis nepadarė nuodėmės, ir jo lūpose nerasta klastos. Šmeižiamas jis neatsikirtinėjo, kentėdamas negrasino, bet visa pavedė teisingajam Teisėjui" (1 Pt. 2:20-23).

Bet išeivijoje persekiojimas vis dėlto vyksta, bet daugiau subtiliau, ir jokios Kronikos nėra leidžiamos tam protestuoti

Šv. Rašte matome, kad persekiojimai atneša daug gero. Parašyta — „Laikykite, broliai, tikru džiaugsmu, kad pakliūvate į visokius išmėginimus. Supraskite: jūsų tikėjimo išmėginimas gimdo ištvermę, o ištvermė subręsta darbuose, kad taptumėte tobuli, sveiki ir nieko nestokotumėte".

Persekiojimai padeda krikščioniškajai bažnyčiai augti, kaip matome vyskupo Prano Baltakio žodžiuose Kronikos septintosios laidos įvade: „Persekiojimai tikėjimo niekuomet nesunaikina, o tik apvalo jį nuo paviršutiniškumo ir sustiprina". Šv. Raštas teigia: „Tai nė iš tolo nepasiduokite priešų išgąsdinami. Jiems tai yra žlugimo ženklas, o jums išgelbėjimo, ir jis Dievo duotas. Jums suteikta malonė vardan Kristaus ne tik jį tikėti, bet ir dėl jo kentėti" (Fil. 1:28-29).

Ar mes patys nematome savyje baimės, kai susilaikome persižegnoje viešoje valgykloje prieš valgant, kad tik kas keistai nepasižiurėti į mus?

Yra septyni principai, kuriais galime sekti, kai esame persekiojami. Juos randame Šv. Rašte apaštalų gyvenimo pavyzdžiuose. Šiuo tarpu įterpsiu pavyzdžius iš Kronikos, kurie apibūdina šiuos septynius principus. Skaitydami, apsvarstykime mūsų brolių ir seserų lietuvių šaunius pavyzdžius, ir įsidėmėkime, kaip mes savo gyvenime galime drąsiai jų pavyzdžiu sekti.

Visiems tiems, kurie maldingai gyvena ir yra persekiojami, yra svarbu:

Pirma. Pasiduoti persekiojančiai padėčiai,
Antra. Prisipildyti Šventosios Dvasios,
Trečia. Išnaudoti progas skleisti Dievo žodį,
Ketvirta. Būti paklusniem Dievui visuose atvejuose,
Penkta. Susirišti arčiau su kitais tikinčiųjų bendruomenėje,
Šeštas. Laiminti Viešpatį,
Septinta. Prašyti iš Dievo didesnės drąsos.

Tai pradėkime su pirmu punktu, „pasiduoti persekiojančiai padėčiai". Ramiai pasiduoti Dievo valiai sunkiose persekiojimo aplinkybėse yra lengva, nes žinai, kad darai gera ir esi teisus. Nijolė Sadūnaitė iliustruoja šį pirmą principą savo teismo paskutiniame žodyje. Su pilnu pasitikėjimu Dievu, ji aiškino: „Šiandieną aš atsistoju šalia amžinosios Tiesos — Jėzaus Kristaus ir prisimenu jo ketvirtąjį palaiminimą: ‚Palaiminti, kurie trokšta teisybės, nes jie bus pasotinti!' Kaip nesidžiaugti, kad visagalis Dievas garantavo, jog šviesa nugalės tamsą, o tiesa — klaidą ir melą! O kad tai įvyktų greičiau, sutinku ne tik kalėti, bet ir mirti" (Kronika, Nr. 3, p. 72). Nijolė išreiškė šias mintis eilėraščio forma:

„Kuo sunkesnis kelias, kuriuo eit turi,
tuo stipriau gyvenimą junti.
Degti mes privalome teisybės ryžtu,
blogį nugalėti, nors ir kaip sunku.
Trumpos žemės dienos ne ilsėtis duotos
O kovot už laimę daugelio širdžių.
Ir tik tas, kas viską kovai atiduos,
tas pajus, kad eina keliu teisiu.
Ir didesnės laimės niekam nepatirti,
Jeigu pasiryžęs tu už žmones mirti
Tad sieloj šventė visada skaisti,
Nepagrobs kalėjimai jos, lageriai šalti!"

(Kronika, Nr. 3, p. 72-73)

Kun. B. Laurinavičius savo teisme drąsiai pasisakė už tiesos pranašumą, kai palygino su komunistų prievartos spaudžiamojom jėgom persekiojimuose, sakydamas: „Jūsų žinioje įstatymai ir teismai, potvarkiai ir slaptos instrukcijos, jėga, kalėjimo raktai, o mano pusėje tik nesenstanti tiesa, su kuria jūs nesiskaitote". (Kronika, Nr. 1, p. 183).

Matome, kad kun. A. Svarinskas pavedė savo sielą ištikimajam Kūrėjui iš jo pavyzdžio: kun. Svarinskas buvo nuteistas 7 m. griežto režimo lagerio ir 5 m. nutrėmimo, o nežiūrint bausmės, „Visą laiką į teismo salę kun. Alf. Svarinskas įeidavo šypsodamasis, tiesus ir drąsus. Savo gynimosi kalboje kun. Svarinskas kalbėjo: ‚Sekmadienį bus kryžiaus atradimo atlaidai ir aš savo Golgotos keliu būsiu su savo parapijiečiais' " (Kronika, Nr. 7, p. 515).

Antras principas, yra, kad persekiojamam yra esmiškai svarbu prisipildyti Šv. Dvasia, kad galėtų sėkmingai liūdyti bedieviams, kurie kitaip negirdėtų Dievo žodžio. Mes turime iš anksto paruošti save, kad ištikus persekiojimams, Šv. Dvasia galėtų per mus reikštis. Žmogus prisipildo Šv. Dvasios kai jis pasiryžta skaityti Šv. Raštą ir diena iš dienos paklusniai vykdo kas ten parašyta (Col. 3:16, Eph 5:18-19). Šv. Dvasios galia veikia tuo stipriau mumyse, kuo mes sąžiningiau

„Jūsų žinioje įstatymai ir teismai, potvarkiai ir slaptos instrukcijos, jėga, kalėjimo raktai, o mano pusėje tik nesenstanti tiesa, su kuria jūs nesiskaitote".

vykdom Dievo žodį mūsų gyvenime. Taip paruošę savyje derlingą žemę Šv. Dvasios veikimui, galim tikėtis Šv. Dvasios pagalbos, skleidžiant Dievo žodį. Jėzus sakė:

„Visų pirma žmonės pakels prieš jus rankas ir ims jus persekioti. Dėl mano vardo tąsys jus po sinagogas ir kalėjimus, vedžios pas karalius ir valdytojus. *Tada jums bus proga liudyti. Taigi įsidėkite sau į širdis ir iš anksto negalvokite, kaip ginsitės; aš jums duosiu iškalbos bei išminties, kad negalės nei atsispirti, nei prieštarauti visi jūsų priešininkai"* (Lk. 21:12-18).

Nijolė Sadūnaitė, savo teismo paskutiniajame žodyje, pripildyta Šv. Dvasios įkvėpimo, pagal trečią principą panaudojo progą skleisti Dievo žodžio mokymus savo priešams, sakydama:

„Ši diena yra laimingiausia mano gyvenime, — kalbėjo teisiamoji. — Aš esu teisiama už *LKB Kroniką*, kuri kovoja prieš fizinę ir dvasinę žmonių tironiją. Reiškia, aš esu teisiama už tiesą ir meilę žmonėms! Kas gali būti gyvenime svarbiau, kaip mylėti žmones, jų laisvę ir garbę. Meilė žmonėms—visų didžiausioji meilė, o kovoti už žmonių teises — gražiausioji meilės daina. Tegul ji skamba visų širdyse, tegul niekados nenutyla! Man atiteko pavydėtina dalia, garbinga lemtis — ne tik kovoti už žmonių teises ir teisingumą, bet ir būti nuteistai. Mano bausmė bus mano triumfas! Gaila tik, kad mažai spėjau dėl žmonių pasidarbuoti. Su džiaugsmu eisiu į vergiją dėl kitų laisvės ir sutinku mirti, kad kiti gyventų.

Tad mylėkime vieni kitus ir būsime laimingi. Nelaimingas tik tas, kuris nemyli. Vakar stebėjotės mano gera nuotaika sunkiu gyvenimo momentu. Tai įrodo, kad mano širdyje dega meilė žmonėms, nes tik mylint, viskas darosi lengva! Blogį turime visu griežtumu smerkti, bet žmogų, net ir klystantį, privalome mylėti. O to galima išmokti tik Jėzaus Kristaus mokykloje, kuris visiems yra vienintelė Tiesa, Kelias ir Gyvenimas. Tad teateinie, gerasis Jėzau, Tavo karalystė į mūsų visų sielas!

Iš teismo noriu paprašyti, kad išleistumėte į laisvę iš kalėjimų, lagerių ir psichiatrinių ligoninių visus žmones, kurie kovojo už žmogaus teises ir teisingumą. Tuo įrodytumėte savo gerą valią ir būtų gražus indėlis, kad gyvenime būtų daugiau harmonijos ir gėrio, o gražusis šūkis: ‚Žmogus žmogui brolis' virstų tikrove" (Kronika, Nr. 3, p. 72-73).

Iš šios kalbos matome pavyzdį, kaip krikščionis, pasitikėdamas Dievu, pasiduoda persekiojančiai padėčiai, gauna iš Dievo drąsos liūdyti patiems persekiojantiems jų pačių arenoje. Nijolė sakė teisybę teismo pareigūnams tiesiai į akis, ir visai nepabijojo, ar jie užsigaus. Mes galime tiksliai spėti, kad po tokios kalbos, teismo pareigūnai pasijuto, kaip didžiausi veidmainiai.

Kitą panašų pavyzdį randame vienos Klaipėdos medicinos mokyklos studentės rašinyje savo ateizmo paskaitos dėstytojui, kuris uždavė klasei parašyti savo mintis apie paskaitą. Ji parašė:

„Sakoma, kad įvairios religijos kilusios iš žmonių bejėgiškumo ir tamsumo, bet tai netiesa. Religijų kilmė yra kur kas didesnė... Mokslininkai atranda įvairiausius dėsnius, ar tai neverčia pagalvoti, kas sukūrė tuos dėsnius. Žmogus atranda tik tai, ką Dievas jau seniai yra sukūręs. Žmogus yra daugiau negu mėsos gabalas ir kaulų krūva. Žmogus turi nemirtingą sielą. Kristus tikrai buvo. Metai skaičiuojami nuo jo gimimo... Jei visi būtų tikri ir tvirti katalikai, koks būtų idealus ir gražus gyvenimas — panašus į rojų. Nereikėtų nei kariuomenės, nei milicijos, nei kalėjimų, o dabar... Aš galvoju, kad tik katalikų religija yra teisinga. Taip galvojau jau seniai, bet dar tvirčiau įsitikinau per paskaitas..." (Kronika, Nr. 1, p. 226).

Kitą drąsos pavyzdį matome Karklėnų vidurinės mokyklos mokinyje, kuris patarnaudavo Mišioms:

„Pasišaukęs jį direktorius A. Vilkas klausia:
— Ar tikrai tarnauji Mišioms?
— Tikrai taip.
— Ką tau kunigas už tai moka?
— Man iš aukščiau moka.
— Gausi tokia charakteristiką, kad niekur neįstosi.
— O tie komjaunuoliai, kurie girti vakarais apie kultūros namus šlaistosi, dvėjetais apsikrovę, tie tai gerą charakteristiką gaus ir įstos mokytis?
— Davatka!" (Kronika, Nr. 1, p. 221).

Kitur Kronikoje matome, kaip persekiojamieji lietuviai ne tik žodžiais, bet ir veiksmais moko savo priešus Evangelijos: komunistų partijos lietuviai, atėję į privatų namą, peikė ir barė namų gyventojus, kam jie pasirašę pareiškimą, kad Lietuvoje būtų leidžiama daugiau Šv. Raštų ir maldaknygų. Taip pat „prašė, kad parodytų maldaknyges, rožančius. Pamatę ant sienos religinių paveikslų, teiravosi, iš kur gavę. Klausinėjo, ar lanką bažnyčią, ar praktikuoja velykinę išpažintį. Tuos, kurie atsakydavo teigiamai, išvadino tamsuoliais, atsilikėliais". Ten gyvenanti Gritėnienė atsilankusius pavaišino. Atsilankytojai nustebę paklausė, „Kaip tu mus vaišini, nes mes jūsų priešai?" Gritėnienė atsakė: „Mūsų tikėjimas moko, kad ir priešus turime mylėti!" (Kronika, Nr. 1, p. 290-291).

Ketvirtas principas — būti paklusniems Dievui visuose

atvejuose. Surviliškio klebonui kun. Vytautui Užkuraičiui buvo uždrausta vykti pas kaimynus į atlaidus ir ten sakyti pamokslus. Kun. Užkuraitis pareiškė, kad jis aukščiau stato Dievo autoritetą negu žmonių, sakydamas:

„Esu Kristaus įsteigtos Bažnyčios kunigas ir privalau klausyti Mokytojo žodžių, kuris sako: — ‚Eikite į visą pasaulį ir skelbkite Evangeliją visai kūrinijai.' Ar aš galiu neklausyti tokio kategoriško paliepimo? Todėl į atlaidus važiuosiu ir pamokslus sakysiu, o savo draudėjams aš noriu priminti šv. apaštalų Petro ir Jono žodžius žydų tarybai: — Spręskite patys, ar teisinga jūsų klausyti labiau negu Dievo?

Praėjus atlaidams, liepos mėnesį kun. V. Užkuraitis buvo iškviestas pas pavaduotoją Juškevičių, kuris pradėjo ‚neklaužadą' kleboną auklėti:

— Kodėl nesilaikai mūsų įsakymų ir be leidimo važiavai į atlaidus ir ten pamokslininkavai?

— Atlaidų rengimas, pamaldos sakramentų teikimas priklauso ne jūsų kompetencijai, bet vyskupui ir kunigams, — paaiškino Surviliškio klebonas. — Kokia teise jūs kišatės į Bažnyčios vidaus gyvenimą kanonų sritį ir trukdote kunigams bei tikintieiems atlikti religines pareigas? Šitokiu elgesiu jūs, o ne mes pažeidžiate TSRS Konstituciją ir Visuotinę Žmogaus Teisių Deklaraciją." (Kronika, Nr. 2, p. 197).

Kun. Juozas Zdebskis teisme savo paskutiniame žodyje aiškina, kad jis būdamas paklusnus Dievui ir vykdydams jo valią nieko nenusikalto, sakydamas:

„1971 m. rugpjūčio 25 d. buvau areštuotas, ir man buvo iškelta baudžiamoji byla už tai, kad š.m. vasarą Prienų bažnyčioje mokiau vaikus tikėjimo tiesų. Viename bylos aktų užrašyta: ‚Rasta bažnyčioje apie 70 vaikų ir apie 50 tėvų. Kaltinamas pažeidimu LTSR BK 143 str. 1 d., kuris kalba apie bažnyčios atskyrimą nuo valstybės. Kaltinimas paskelbtas suimant.'

Kuo motyvuoju savo elgseną? Tenka pakartoti tą patį motyvą, kuris buvo pasakytas bažnyčioje, kai ateistų grupė, atėjusi į bažnyčią, paklausę, ar žinąs, kad vaikus mokyti draudžiama. Atsakyti tenka tais pačiais žodžiais, kuriais pirmieji Jėzaus pasiuntiniai paaiškino Aukščiausiam teismui: ‚Dievo reikia klausyt labiau kaip žmonių' (Apd. 5:29).

Taigi pagrindinį atsakymą į klausimą, kodėl vaikus mokiau tikėjimo tiesų, duoda Kristaus reikalavimas: ‚Eikite tad ir mokykite... laikyti visa, ką tik esu jums įsakęs' (Mat. 28:19) Įsakymas apima visus žmones, neišskirdamas suaugusių ar vaikų. Mokyti — ne savo išminties, ne kurio nors filosofo siūlomo gyvenimo būdo, bet tokio gyvenimo, kokio reikalauja Kristus, ypač pabrėžiant jo didžiausią reikalavimą: nė vieno žmogaus nelaikyti savo priešu" (Kronika, Nr. 1, p. 41).

Būrys maldininkų keliavo į Šiluvą, ir kai milicininkai mėgino juos sustabdyti, moterys parodė milicijai, kad Kristus yra pirmoj vietoj jų gyvenime, ir jokie sunkumai nepaveiks jų nusistatymų, sakydamos:

„Besarmačiai, ar gražu taip varginti senus žmones. Per radiją ir laikraščiuose meluojate, kad Lietuvoje religija yra laisva, o ką darote? Kristus buvo kankinamas. Mes irgi pakentėsime dėl Kristaus" (Kronika, Nr. 1, p. 194).

Penktas principas — svarbu persekiojamiems susirišti arčiau tikinčiųjų bendruomenėje, pasistiprinti ir atsigauti paramos prieglobstyje, melstis ir dalintis skausmu kartu. Kai kunigas Alfonsas Svarinskas buvo suimtas, jo parapijos tikintieji užjautę jį, lyg smūgis jiems būtų buvęs skirtas. Kronikoje aprašyta:

„Bažnyčioje viduje nuleisti gedulingi kaspinai nuolat primena tikintiesiems, kad jų klebono žodžiai apie meilę Dievui ir Tėvynei nebuvo tušti, — jis jau trečią kartą išėjo erškėčiuotu kalinio keliu. Prieš Sumą jaunimas, apsirengęs kamžomis ir tautiniais rūbais, ir parapiečiai ėjo keliais nuo didžiųjų bažnyčios durų iki didžiojo altoriaus, solidarizuodami su kančių keliu einančiu klebonu ir maldaudami Viešpatį pagalbos kovojančiai ir kenčiančiai Bažnyčiai. Pamokslo metu kunigai gražiai kalbėjo apie kun. A. Svarinsko aukos reikšmę, ragindami niekada nepavargti, besimeldžiant už savo kleboną.

Po Sumos, kalbant ‚Atsimink, o Maloningoji', kunigas ir visi žmonės meldėsi pakeltomis rankomis. Rankų miškas pakilo į dangų, maldaudamas Dievo pagalbos ir Mergelės Marijos užtarimo" (Kronika, Nr. 7, p. 392-393).

Vienoje mokykloje, rajono partijos atstovai baugino dvi tikinčias mergaites, ir tas iššaukė visos klasės mergaičių užstojimą. Kronikoje užrekorduota ši konfrontacija. Rajono partijos atstovai šitaip baugino mergaitės:

— Jei nestosite į komjaunimą, atleisime jūsų tėvus iš darbo, neprileisime prie egzaminų, neišduosime charakteristikos, — rėkavo valdžios pareigūnai. Mergaitės, visą dieną išstovėjusios mokytojų kambaryje, anketų nepildė. Protestuodama prieš šį smurtą, per Velykas visa klasė organizuotai nuėjo į bažnyčią.

— Na davatkos, buvote bažnyčioje, — šaukė direktorė Jackelevičiūtė ir mokytojas Tropikas.

— Buvome, — atsakė visi mokiniai choru.

— Pasiimkite knygas ir eikite namo. Rytoj visi ateikite su tėvais, — įsakė direktorė. Atėję tėvai gynė savo vaikus.

Šio metu, Lietuvos tikintieji yra sąmoningesni, gerieji kunigai vieningesni, o kolaborantai— nevaikšto iškėlę galvas, kaip tai buvo per kelis pirmuosius pokario dešimtmečius

— Kas jus padarė tokias nesukalbamas? — šaukė direktorė anoms mergaitėms.

— Ogi jūsų prievarta mus užgrūdino. Veltui, direktore, vargstate, mes vis vien į komjaunimą nestosime.

Direktorė, nesitverdama pykčiu, išbėgo iš mokytojų kambario, o abi mergaitės nuėjo į gegužinės pamaldas. Prievarta buvo nugalėta" (Kronika, Nr. 2, 172-173).

Kronikoje randamas komentaras, kad pačios Kronikos leidimas daug padėjo Lietuvos tikintiesiems susivienyti. Parašyta, „kad šiuo metu Lietuvos tikintieji yra sąmoningesni, gerieji kunigai vieningesni, o kolaborantai — nevaikšto iškėlę galvas, kaip tai buvo per kelis pirmuosius pokario dešimtmečius" (Kronika, Nr. 7, p. 114).

Šeštas principas, tai reikia laiminti Viešpatį, dėkoti jam, kad esame laikomi verti dalytis kentėjimais, kurie yra skirti Jėzui. Šv. Povilas rašė Kološiečiams:

„Dabar aš džiaugiuosi savo kentėjimais už jus ir savo kūne papildau, ko dar trūksta Kristaus vargams dėl jo Kūno, kuris yra Bažnyčia" (Kol. 1:24).

Sibiro maldaknygėje randama malda, kuri iliustruoja pasitikėjimą Dievu ir džiaugsmingą priėmimą ne tik šviesių momentų, bet ir tamsių:

„Viešpatie,
dėl savo didžiausios meilės mums nužengei iš dangaus,
perėjai žemės kelią gera darydamas,
iškentei didžiausius dvasios ir kūno skausmus,
pakvietei ir mane eiti išrinktųjų keliu.
Noriu Tave, Viešpatie, sekti, tik vesk mane, duok man jėgų, išminties, nuskaidrink mano troškimus.
Viską priimsiu iš tavo rankų dėkinga širdimi: bejėgiškumą, begalinį ilgesį, paniekinimus, apleidimą, užmiršimą, netekimą laisvės, brangiausiųjų".

Šv. Povilas rašė Filipiečiams: „Trokštu pažinti jį, jo prisikėlimo galybę ir bendravimą jo kentėjimuose, būdamas formuojamas pagal jo mirties pavyzdį" (Fil. 3:10).

O septintas ir paskutinis principas — prašyti Dievo didesnės drąsos, nepalūžti, bet atvirkščiai — dar stropiau skleisti Evangeliją ir daryti Jėzaus darbus. Matot, apaštalai nors persekiojami, nenustojo skleisti Evangelijos. Kadangi jie persekiojami ir gąsdinami vis tiek neatsisakė to švento darbo, šv. Rašte skaitome, kad „Vis dėlto daug žmonių, išgirdę žodį, įtikėjo ir tikinčiųjų skaičius išaugo maždaug iki penkių tūkstančių" (Apd. 4:4).

Sigitas Tamkevičius meldė Dievo drąsumo ištverti ne tik sau, bet ir kitiems. Kronikoje skaitome jo žodžius:

„Ramia širdimi einu į kalėjimą, kuris tebūnie mano veiklos vainikas. Nelaisvės metus skiriu kaip atgailą už savo klaidas ir už Bažnyčios bei Tėvynės ateitį. Visa, ką kentėsiu, skiriu už mylimus tautiečius, kad jie išliktų ištikimi Dievui ir Tėvynei, kad nė vienas nenueitų Judo keliu. Ypačiai trokštu, kad šią ištikimybę išlaikytų Lietuvos bažnytinė hierarchiją, kuri saugumo yra labiau už visus prievartaujama. Broliams kunigams melsiu iš Dievo vienybės malonės: vienybės su Kristumi, su Bažnyčia, su Popiežiumi, bet ne su KGB ir ne su religijų reikalų taryba (LKBK Nr. 61).

O kokia būtų pasekmė, jeigu persekiojamieji sutriktų ir pradėtų taikytis prie priešo, tik kad išlaikytų sau ramybę? Kronikoje randama atsakymas: „Lietuvos Katalikų Bažnyčia praras žmones tada, jei neteks pasitikėjimą už padlaižiavimą tarybinei valdžiai" (Kronika, Nr. 1, p. 174).

Baigiant, norėčiau pateikti ištraukas iš Šv. Rašto, kurios stiprina ir drąsina visus, kurie dirba dėl Kristaus Karalystės. Neabejoju, kad Lietuvos persekiojamieji ir remiasi šiais šventais žodžiais, nuolat apmąstydami ir pasistiprindami:

„Nebijokite tų, kurie žudo kūną, o negali užmušti sielos" (Mt. 10:28).

„Nebijok būsimųjų kentėjimų! Štai velnias įmes kai kuriuos jūsiškius į kalėjimą, kad būtumėte išbandyti. Jūsų laukia dešimties dienų priespauda. Būk ištikimas iki mirties, ir aš tau duosiu gyvenimo vainiką"! (Apr. 2:10).

„Palaimintas žmogus, kuris ištveria išmėginimą, nes kai bus išbandytas, jis gaus gyvenimo vainiką, kurį Dievas yra pažadėjęs jį mylintiems" (Jok. 1:12).

„Būkite blaivūs, būdėkite! Jūsų priešas velnias, kaip riaumojantis liūtas, slankioja aplinkui, tykodamas ką praryti. Pasipriešinkite jam tvirtu tikėjimu, žinodami, kad tokius pačius kentėjimus tenka iškęsti jūsų broliams plačiajame pasaulyje" (1 Pt. 5:8-9).

Jėzus, kalbėdamas savo apaštalams prieš būdamas išduotas, padrąsino juos šiais žodžiais:

„Pasaulyje jūsų priespauda laukia, bet jūs būkite drasūs: aš nugalėjau pasaulį!" (Jn. 16:33).

PARTIZANAI

Žara Girniūtė

Ką tik perskaičiau dr. Kęstučio Girniaus knygą *Partizanų kovos Lietuvoje,* kuri buvo išleista Čikagoje 1987 metais. Nors ji nemaža (apie 400 puslapių), ją verta perskaityti kiekvienam, kuris domisi modernia Lietuvos istorija.

Ši knyga nuodugniai nagrinėja įvairius klausimus, susijusius su partizanų kovomis ir jų laikotarpiu Lietuvoje. Neaptarsiu nuosekliai visos knygos, o paminėsiu tuos faktus ir skyrius, kurie man padarė didesnio įspūdžio. Joje taip pat aptariamos organizacijos, susiformavusios dar nacių okupacijos metu, nors daugiausia ji liečia 1944-1952 laikotarpį. Rašoma apie partizanų gyvenimą, jų veiklą, apie metodus, kuriais komunistai eventualiai išnaikino partizanus, ir taip pat apie kitus to laikotarpio įvykius — trėmimus į Sibirą ir žemės ūkio kolektyvizaciją.

Knyga nuosekliai išnagrinėja įvairius komunistų istorikų ir valdžios teigimus apie partizanus — kad jie buvę karo nusikaltėliai ir nacių kolaborantai, bijoję naujosios valdžios baudimo,kad jie buvę „buožės", kovojantys prieš santvarką, kuri atimsianti jų turtą, ir kad jie buvę tik maža plėšikų gauja, neturėjusi paramos Lietuvos gyventojų tarpe. Į šiuos kaltinimus autorius dr. Girnius atsako gana įtikinančiai.

Ypač įdomiai knyga aprašo priežastis, kurios skatino žmones partizanauti arba partizanams padėti. Šį klausimą išaiškindamas, autorius pirma išnagrinėja sovietų aiškinimus.

Anot komunistų, svarbieji partizanų veikėjai buvo žemę praradę „buožės", karo nusikaltėliai, ir nacių kolaborantai, bijantys teisėtų bausmių už nusikaltimus. Knygoje parodoma, kad šis aiškinimas tikrai neatitinka esamus duomenis ir yra nenuoseklus.

Mat iš duomenų negalima sakyti, kad partizanuose dalyvavo ir juos rėmė tik „buožės", tai yra, labiau pasiturintys ir daugiau žemės turėję ūkininkai. Tačiau nemažai smulkių ūkininkų taip pat padėjo partizanams, nors jie nebuvo paveikti komunistinės žemės reformos.

Taip pat galima atmesti teigimą, kad partizanai buvę nusikaltėliai. Tuoj po okupacijos nusikaltėliams, nespėjusiems pabėgti į Vakarus, būtų buvę saugiau ne partizanauti, o bandyti slėptis nuo valdžios. Mat kovojant prieš komunistus galimumas žūti buvo nemažas. O ilgai užsitęsusio karo dėka tuoj po karo buvo chaotiški laikai, tai žmogui būtų buvę gana lengva slėptis, pakeitus pavardę ar gyvenamą vietovę.

Atmetęs šiuos aiškinimus, dr. Girnius nurodo kitas priežastis, kurios galėjo įtaigauti žmonių nutarimą stoti į partizanus. Viena šių priežasčių galėjo būti baisūs pirmosios bolševikų okupacijos, ypač Baisiojo birželio trėmimų į Sibirą, prisiminimai. Daug žmonių, pirmosios okupacijos metu praradusių giminių bei draugų, juto, jog sovietinė valdžia suvaržys laisvę ir sukurs baimę ir terorą.

Daug vyrų stojo į partizanus, norėdami išvengti įtraukimo į sovietinę kariuomenę.

Tuoj po karo saugumas ir Raudonoji armija

Ypač įdomiai knyga aprašo priežastis, kurios skatino žmones partizanauti arba partizanams padėti.

savavaliavo krašte. Vyrai galėjo stoti į partizanus savisaugos sumetimais.

Galėjo prisidėti ir patriotizmo jausmai: daug lietuvių juto, kad būtų reikėję pasipriešinti komunistams 1940-tais metais ir kad buvo verta kovoti už nepriklausomybę. O juk žmonės tikėjo, kad Vakarai ilgainiui privers Sovietų Sąjungą išlaisvinti pavergtas tautas.

Knygoje nuosekliai ir įtikinamai išaiškinama, kad ne viena, bet visos priežastys kartu galėjo įtikinti žmones padaryti lemtingą sprendimą stoti į partizanų gretas. Antrosios okupacijos pradžioje dėl mobilizacijos į sovietinę armiją ir trėmimų susidarė tokios sąlygos, kad žmogus buvo pavojuje, net jei jis nedalyvavo partizanuose. Norėdamas apsiginti nuo komunistų siautėjimo, ir nenorėdamas tarnauti sovietų kariuomenėje, žmogus galėjo nuspręsti, jog partizanavimas, nors aiškiai pavojingas, nėra tiek daug rizikingesnis už nieko nedarymą. Žmogus, turįs patriotiškų jausmų, dar labiau jautė, kad turėtų kovoti už laisvę, tapdamas partizanu. Pridėjus paplitusią viltį, kad Vakarai padės Lietuvai, jei matys, kad lietuviai nenori būti sovietų valdomi, galima suprasti, kodėl tiek daug žmonių tapo partizanais. Mat Vakarams įsivėlus į reikalą, būtų padidėjusios partizanų galimybės išlikti gyviems. O jei ir kai kurie būtų mirę, jie būtų mirę ne be reikalo, o stengdamiesi įtikinti Vakarų tautas, jog lietuvių tauta yra pasiryžusi kovoti už savo teises.

Knyga liečia daug kitų temų. Įdomu skaityti autoriaus surinktais duomenimis paremtus apskaičiavimus, kiek žmonių žuvo šiame laikotarpyje ir kiek partizanų iš viso buvo.

Istoriškai svarbios ir tos dalys, kuriose rašoma apie bandymus sudaryti bendrą partizanų vadovybę ir apie partizanų kovos grupių organizaciją. Šie klausimai yra svarbūs to laikotarpio įvykių supratimui. Knyga duoda duomenimis paremtą vaizdą to laikotarpio gyvenimo ir žmonių reakcijų. Ją perskaitę geriau suprantame, kiek okupacija pakenkė lietuvių tautai.

Studentės Ateitininkės, davusios įžodį: Rima Navickaitė, Inga Nelsaitė, Gailė Radvenytė ir Rymantė Vizgirdaitė.

Los Angeles ateitininkų šeimos šventė

Los Angeles ateitininkų šeimos šventė įvyko 1987 m. balandžio 5 d. Iškilmės prasidėjo šv. mišiomis. Dienos skaitymus skaitė moksleiviai Tomas Viskanta ir Vilija Žemaitytė. Moksleiviai taip pat nešė aukas, kurias apibūdino Nida Gedgaudaitė, paaiškindama jų simbolinę reikšmę. Šiose mišiose visi buvo kviečiami prisidėti prie giedojimo, taip kaip pridera. Visa bažnyčia skambėjo tikinčiųjų balsais.

Po mišių jaunučiai, moksleiviai ir studentai davė įžodžius. Naujieji jaunučiai yra Vėjas Skripkus ir Romas Kudirka. Vincas Giedraitis, Andrius ir Paulius Kudirkai, Petras Mošinskis, Aidas ir Ugnė Skripkai, Lidija Tompauskaitė ir Vytas Žemaitaitis buvo priimti į Moksleivių ateitininkų sąjungą. Rima Navickaitė, Inga Nelsaitė, Gailė Radvenytė ir Rymantė Vizgirdaitė davė studentų ateitininkų pasižadėjimą. Sveikiname visus!

Parapijos salėje moksleivių globėja, Marytė Newsom, pakvietė moksleivių pirmininką Tadą Vizgirdą pravesti programą. Prelegentas Almis Kuolas kalbėjo šeimyniškumo tema, primindamas, kad krikščioniškas gyvenimas prasideda namie.

Sesutės Daina ir Laima Žemaitytės pasirodė savo sukurtu šokiu, kuris buvo pritaikytas Dariaus Polikaičio dainai „Jau saulutė leidžias". Modernių šokių judesiais pavaizdavo dainos žodžius.

Nauji moksleiviai, Vincas Giedraitis, Andrius Kudirka ir Vytas Žemaitaitis skaitė savo rašinius. Jie paaiškino, kodėl jie nori būti moksleiviais ateitininkais, ir apibūdino ateitininkų principų reikšmę ir svarbą kasdieniniame gyvenime.

Jaunučiai, su globėjos Dalytės Trotmanaitės pagalba, suruošė vaidinimėlį — Bernardo Brazdžionio „Dzig, dzig į Vilnių".

Gailė Radvenytė, kartu su Kun. Stasio Ylos moksleivių kuopos nariais, pristatė skaidrių ir muzikos montažą, pagal Arkivyskupo Jurgio Matulaičio žodžius.

Baigiant šeimos šventės programą, Lidija Tompauskaitė padėkojo Marytei Sandanavičiūtei-Newsom už kandidatų paruošimą. Tadas Vizgirda padėkojo visiems svečiams už atsilankymą ir pakvietė į Bernardo Brazdžionio pagerbimą, įvyksiantį gegužės 9 d.

Gailė Ona

Detroito studentų draugovė šeimos šventėje

Vienuolika Detroito studentų ateitininkų susirinko 1987 m. gegužės 30 d. paskutiniam metų susirinkimui. Dalyvių skaičius didžiausias per daug metų. Susirinkimą pradėjome Liūdos Rugienienės paskaita apie Lietuvos Krikščionybės jubiliejų. Jinai iškėlė įdomių klausimų apie Lenkijos įtaką Lietuvai krikšto metu ir toliau apibūdino, kad dabar daroma krikščionybės jubiliejui. Po tokios inspiracijos, nariai entuziastingai sutiko aktyviai dalyvauti jubiliejaus minėjimuose. Kai kurie ruošėsi skristi į Romą birželio gale, o kiti dalyvauti iškilmingose mišiose birželio 28 d., Lansinge, Michigano sostinėje. Tada įvyko rinkimai valdybon, kurią dabar sudaro Linas Udrys — pirmininkas, Dana Petrusevičiūtė — sekretorė, ir Vytukas Rugienius — iždininkas. Kitą dieną visi vėl suėjome Detroito ateitininkų šeimos šventėje. Šventė prasidėjo su mišiomis, po kurių įvyko kandidatų įžodis. Puikiai išlaikė savo egzaminus, kandidatai Vilija Idzelytė, Vytukas Rugienius, Imsrė Sabaliūnaitė, ir Linas Udrys buvo priimti Studentų Ateitininkų Sąjungon. Po to įvyko ateitininkų šeimos šventės programa. Per ją Aldas Kriaučiūnas, draugovės pirmininkas, tarė studentų žodį. Jis peržvelgė draugovės progresą jo kadencijos metu ir linkėjo sėkmės ateinančiai valdybai. Po vaišių visi studentai ateitininkai susirinko draugovės

Detroito studentų ateitininkų draugovė linksmai nusiteikusi per šeimos šventę.

nuotraukai. Po to išvažiavome namo, žadėdami vėl susieit per studentų stovyklą.

Aldas Kriaučiūnas

Toronto moksleiviai

Rugpjūčio 13 d. Toronto Stasio Šalkauskio moksleivių ateitininkų kuopa turėjo pirmą susirinkimą. Metų veikla buvo diskutuojama. Po diskusijų buvo nuspręsta metų veiklos tema — „Kas mes esame".

Taip pat per susirinkimą buvo išrinkta nauja valdyba: Julija Šukytė — pirmininkė, Tadas Freimanas — vice-pirmininkas, Liana Šipelytė — sekretorė, Laura Dailydaitė — korespondentė, Tomas Jonys — iždininkas, Larisa Matukaitė, Daiva Baršauskaite, Vida Dirmantaitė — redakcija, Indrė Čuplinskaitė — globėja.

Tikimės, kad kuopa turės veiklius ir įdomius metus.

Liana Šipelytė

Toronto studentų ateitininkų studijų dienos Kretingos stovykloj.

Vytautas Čuplinskas praveda tapybos pamokas prie ežero saulėleidžio laiku. Iš k. Gintaras Uleckas, Linas Balarčis, Tadas Slivinskas, Dana Grajauskaitė, Rimas Prakapas, Onutė Žukauskaitė, Marytė Balaišytė, Vytautas Čuplinskas.

ALp(LKA)1786
1987, Nr.2

90.725.209